

# İQTİSADİYYAT

Həftəlik iqtisadi, ictimai-siyasi, müstəqil qəzet

Qiyməti razılaşma yolu ilə

Qəzet 1999-cu ildən çıxır

## Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev ümummilli lider Heydər Əliyevin məzarını ziyarət edib



Müasir müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı və qurucusu, dünya şöhrətli siyasi xadim, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin vəfatından 15 il keçir.

Dekabrın 12-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev və ailə üzvləri Fəxri Xiyabana gələrək, xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin məzarını ziyarət ediblər.

Milli Məclisin deputatları, nazirlər, komitələrin, şirkətlərin və idarələrin rəhbərləri, respublika ictimaiyyətinin nümayəndələri də Fəxri Xiyabana gəlmişdilər.

Prezident İlham Əliyev ulu öndərin məzarı önünə əklil qoydu.

Azərbaycanın dövlət himni səsləndi.

Dövlətimizin başçısı İlham Əliyev və ailə üzvləri ulu öndərin ömür-gün yoldaşı, görkəmli oftalmoloq-alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın da məzarı üzərinə gül dəstələri qoydular. Tanınmış dövlət xadimi Əziz Əliyevin və professor Tamerlan Əliyevin də xatirələri yad edildi, məzarları üstünə gül dəstələri düzüldü.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin məzarının ziyarət edilməsi mərasimində Baş nazir Novruz Məmmədov, Milli Məclisin sədri Oqtay Əsədov, Prezident Administrasiyasının rəhbəri Ramiz Mehdiyev və digər rəsmi şəxslər iştirak ediblər.

## Vətənə və xalqa bağışlanmış ömür



Uca zirvələr uzaqdan daha aydın göründüyü kimi, Heydər Əliyev şəxsiyyətinin əzəməti və böyüklüyü illər ötdükcə daha dərinlən dərk olunur. Buna mütənəsb olaraq xalqın öz dahi oğluna

simasında aydın görünür. Azərbaycanın təşəbbüsü və bilavasitə iştirakı ilə qlobal layihələr həyata keçirilir, əfsanələr reallığa çevrilir. TANAP və TAP boru kəmərləri, Bakı-Tbilisi-Qars dəmir yolu, Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizi...

Bu gün Azərbaycan dünyada ən sürətlə inkişaf edən ölkələr sı-

də Əliyevə borclu sayır. Hər il dekabrın 12-də və mayın 10-da Fəxri Xiyabanda yaşanan böyük izdiham ulu öndərin xatirəsinə bəslənən tükənməz sevgi və ehtiramın parlaq ifadəsi kimi diqqət çəkir.

Azərbaycanın ən yeni tarixi Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. İntibah və milli şüurun



rasında yer alıb, azsaylı kosmik ailənin üzvünə çevrilib. Səsimiz beynəlxalq kürsülərdən daha gur eşidilir, bayrağımız uca zirvələrdə dalğalanır. Bu möhtəşəm, dünyanı heyran qoyan uğurların əsasında Heydər Əliyevin müdrik və uzaqgörən siyasəti dayanır. 1990-cı illərdə çox ağır, böhranlı vəziyyətə düşər olmuş xalq ötüb keçənləri unutmayıb və xilasına görə özünü Hey-

yanışı onun hakimiyyətə gəlişi ilə başlayıb, müstəqilliyimiz məhz onun sayəsində dönməz xarakter alıb.

Daha qlobal miqyasda baxılarsa, Heydər Əliyev sağlığında əfsanələşmiş, siyasət olimpinə fəth etmiş nadir şəxsiyyətlərdən, dövlət xadimlərindən biri idi. Dünyanın məşhur simaları Heydər Əliyev barəsində bu gün də heyranlıqla, böyük ehtiramla da-



nıdır, onu siyasət aləminin patriarxı, tarixin gedişinə təsir göstərən qüdrətine, polad iradəyə malik şəxsiyyət adlandırdılar.

Bu böyük insan tələtlər, çətin sınaqlar, aramsız mübarizələrlə dolu bir həyat yaşayıb. Elə bir həyat ki, nə zaman, nə də məkan anlayışına sığmır. O, bütün mübarizələrdən qalib çıxıb. Heydər Əliyev ömrü insan iradəsinin yenilməzliyinə

parlaq nümunədir. Bu böyük, sözün əsl mənasında, Vətənə və xalqa bağışlanmış ömrün ayrı-ayrı məqamları, tarixi anları fotosəkillərdə yaşayır.

AZƏRTAC-ın arxivindəki fotolardan nurlu, bəzən təbəssümlü, bəzən qayğılı və düşüncəli doğma sima boylanır. Bu tarixi fotolar bizi ötən günlərə qaytarır: baxıb təsirlənirik, baxıb xatirələrə dalırıq...



## Sankt-Peterburqda MDB dövlət başçılarının «Neft hasilatının azaldılması çox vaxtında qəbul edilmiş qərar idi» qeyri-rəsmi zirvə görüşü keçirilib



Dekabrın 6-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putinin

Prezident İlham Əliyev MDB dövlət başçılarının qeyri-rəsmi zirvə görüşündə iştirak etmək üçün Prezident Kitabxanasına gedib. Rusiya Federasiyasının Prezidenti Vladimir Putin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevi qarşılayıb. Sonra MDB dövlət başçılarının qeyri-rəsmi zirvə görüşü keçirilmişdir. Dövlət başçılar Sankt-Peterburq Dövlət Akademik Mariinski Teatrında Pyotr Çaykovskinin "Şelkuncik" baletinə baxmışlar. Bununla da Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Rusiyaya işgüzar səfəri başa çatıb.

dəvəti ilə MDB dövlət başçılarının qeyri-rəsmi zirvə görüşündə iştirak etmək üçün Rusiyada işgüzar səfərdə olub.

Bu sözləri energetika naziri Pərviz Şahbazov deyib. "Ötən həftə Vyanada OPEC və OPEC+ ölkələrinin birgə iclası keçirildi və neft bazarına dair qərarlar qəbul olundu. Ümumilikdə, iştirakçı ölkələr sutkalıq hasilatın 1,2 milyon barrel azaldılmasına qərar verdilər. Sözsüz ki, bu qərar çox vaxtında qəbul edilmiş qərar oldu. Heç şübhə yoxdur ki, bu qərar bazara müsbət təsir göstərəcək və bazarı balanslaşdıracaq. Neft bazarındakı mövcud ehtiyatlar azaldıqca "qara qızıl"ın qiyməti də artacaq. Sözsüz ki, bu da öz növbəsində neft sənayesinin inkişafına səbəb olacaq".



"Azərbaycan isə gündəlik neft hasilatının 20 min barrel azaldılması üzrə öhdəlik götürüb. Gələcək ilin ilk 6 ayını nəzərdə tutan bu qərar çərçivəsində çalışacağıq ki, öhdəliyi yerinə yetirək", - deyən nazir əlavə edib. O, gələcək il Bakıda keçiriləcək OPEC+ Nazirlərinin Birgə Mo-

nitorinq Komitəsinin (JMMC) iclasının vaxtının isə hələ ki dəqiqləşmədiyini bildirib. Xatırladaq ki, dekabrın 7-də Vyanada keçirilən OPEC və qeyri-OPEC nazirlərinin (OPEC+) V görüşündə neft hasilatının sutkada 1,2 milyon barrel azaldılmasına dair razılıq əldə olunub. Gələcək il yanvarın 1-dən qüvvədə olmaqla 6 aylıq müddətə nəzərdə tutulan razılışma çərçivəsində OPEC üzrə gündəlik neft istehsalının 800 min barrel azaldılması barədə razılığa gəlinib. Qeyri-OPEC ölkələri isə neft hasilatını gündəlik 400 min barrel azalmağa razılıq verib.

## Hasilatın azaldılması neftin qiymətinin 70 dollar/barrelə yüksəlməsinə səbəb olacaq



Bu sözləri OPEC və OPEC+ ölkələrinin neft istehsalını sutkada 1,2 milyon barrel azaltmasını şərh edərək mərkəzi ofisi Şot-

se Hittle deyib. O bildirib: "Xam neft istehsalının azaldılması gələcək ilin üçüncü rübündə qlobal neft bazarını möhkəmləndirərək "Brent" markalı neftin bir barrelinin qiymətinin 70 dollara yüksəlməsinə səbəb olacaq. OPEC üzrə ən böyük neft istehsalçısı olan Səudiyyə Ərəbistanı uzunmüddətli perspektivdə qlobal neft bazarını idarə etməyi, qiymətin sətir enməsinə və ya yüksəlməsinə maneə olmağa çalışır. Bununla da Səudiyyə Ərəbistanı qlobal tələbatını və sənayedəki neft tədarükünü qorumaq məqsədi güdür".

landiyada yerləşən "Wood Mackenzie" araşdırma və konsaltinq şirkətinin neft araşdırmaları bölməsinin sədr müavini Ann-Loui-

## TAP: Albaniya sahilində tikinti işləri tamamlandıqdan sonra boru kəməri torpağa basdırılacaq



Azərbaycan təbii qazının Avropaya nəqli üçün nəzərdə tutulan "Trans-Adriatik" (TAP) boru kəmərinin dəniz hissəsinin inşası çərçivəsində Albaniya sahilində tikinti işləri tamamlandıqdan sonra boru kəməri torpağa basdırılacaq. Bu barədə boru kəmərinin operatoru olan TAP AG şirkəti məlumat yayıb.

"Oktyabrın ortalarında Albaniyada TAP-ın dəniz hissəsinin tikinti işlərinə başlanılıb. Təxminən bir ay sonra sualtı işlər üzrə bəndin və müvəqqəti giriş dokunun inşası aparılır. Tikinti tamamlandıqdan sonra boru kəməri torpağa basdırılacaq. Beləliklə də, boru kəməri çimərlik sahəsində görünməz olacaq", - deyən məlumatda qeyd edilir. Xatırladaq ki, Albaniyada TAP-ın 105 kilometrlik dəniz hissəsi üzrə mikrotunel üçün qazma işləri və boruların qaynağı üçün hazırlıqlara başlanılıb. Boru kəmərinin bu hissəsinin inşası TAP-ın qrafikinə əsasən 2019-cu ildə həyata keçiriləcək. Polad borular dənizin altında ən müasir gəmilərlə qaynaq olunacaq. Qaynaq işlərindən sonra sınaqlar keçiriləcək. Boru kəməri dənizin 810 metrindən də çox dərinlikdəki hissədən keçəcək. 36 düymlik xəttin inşasında təxminən 9 min boru istifadə ediləcək. TAP-ın podratçısı İtaliyanın "Saipem" şirkəti dənizdəki tikinti işləri üçün təxminən 10 gəmidən istifadə edəcək. Qeyd edək ki, TAP layihəsi üzrə işlərin - mühəndis, təchizat və tikinti işləri də daxil olmaqla təxminən 82 faizi icra olunub. TAP-ın ötürücülük qabiliyyəti ildə 10 milyard kubmetr olan

## Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatası ilə Asiya İnkişaf Bankı arasında əməkdaşlıq perspektivləri müzakirə edilib

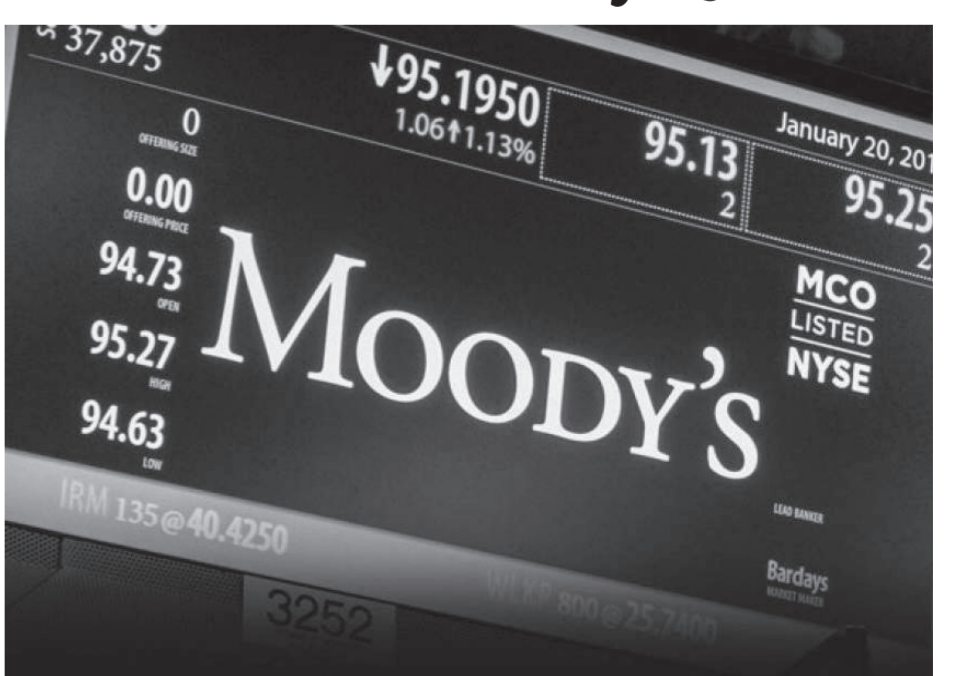


Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Bazarlarına Nəzarət Palatasında (MBNP) Asiya İnkişaf Bankının (AİB) ölkə üzrə direktoru Nariman Mannapbekovun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüşdə birgə əməkdaşlıq çərçivəsində görülən işlərə toxunulub, növbəti dövr üçün qarşıda duran məsələlər müzakirə edilib. MBNP-nin mətbuat xidmətindən bildiriblər ki, palatanın idarə heyətinin sədri vəzifəsini icra edən İbrahim Alışov ölkəmizin makroiqtisadi və maliyyə bazarları sahəsində aparılmış islahatlar və əldə edilmiş nəticələr barədə məlumat verib, Azərbaycanın "Doing Business 2018" hesabatında son 1 ildə

Zəmanət Fondunun və daşınar əmlakın yüklülüyünün dövlət reyestrinin yaradılması ilə bağlı da geniş məlumat verilib. Asiya İnkişaf Bankının Azərbaycan üzrə direktoru Nariman Mannapbekov təmsil etdiyi qurumla palata arasında mövcud əməkdaşlığın yüksək səviyyədə olduğunu bildirib və gələcəkdə də sıx əməkdaşlıq etmək niyyətində olduqlarını qeyd edib. Daha sonra qonaqların palatanın fəaliyyəti, hüquqi və tənzimləyici çərçivə üzrə son yeniliklər, bu sahədə mövcud situasiya və s. barədə sualları cavablandırılıb və növbəti ildə əməkdaşlıq perspektivləri barədə fikir mübadiləsi aparılıb.

## "Moody's": Neftin qiyməti 50-70 dollar/barrel arasında dəyişəcək

Neftin qiymətinin 50-70 dollar/barrel arasında dəyişəcəyi gözlənilir. Bu proqnozla "Moody's" beynəlxalq reyting agentliyi çıxış edib. "Moody's" 2020-ci ilə qədər "qara qızıl"ın bir barrelinin qiymətinin 50-70 dollar arasında dəyişəcəyini nəzərdə tutur. Agentlik OPEC və Rusiya başda olmaqla digər OPEC+ ölkələrinin neft istehsalını azaltması nəticəsində qlobal bazarda tələb-təklif tarazlığının formalaşacağını proqnozlaşdırır.



13-19 dekabr 2018-ci il

# Sənayedə təbii resurslardan səmərəli istifadə edilməsi müasir dövrün aktual məsələsidir

Dekabrın 7-də İqtisadiyyat, Ekologiya və Təbii Sərvətlər nazirliklərinin təşkilatlığı ilə "Sənayedə təbii resurslardan səmərəli istifadə edilməsi" mövzusunda tədbir keçirilib.

Ölkədə mövcud olan sənaye əhəmiyyətli qeyri-filiz xammal ehtiyatlarından səmərəli istifadə və onların təbii sahələri barədə sahibkarları məlumatlandırmaq məqsədilə keçirilən tədbirdə müvafiq dövlət qurumlarının, şirkətlərin nümayəndələri və sahibkarlar iştirak ediblər.

İqtisadiyyat nazirinin müavini Niyazi Səfərov çıxışında bildirdi ki, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin inkişaf strategiyasının əsas istiqamətləri sırasında ölkə iqtisadiyyatının davamlı və dayanıqlı inkişafı, makroiqtisadi sabitliyin təmin edilməsi, qeyri-neft sektorunun diversifikasiyası ilə yanaşı, genişmiqyaslı sənayeləşmənin həyata keçirilməsi, təbii resurslardan səmərəli istifadə olunması, dəyər zənciri ölkə ərazisində qurulmaqla yüksək əlavə dəyərin yaradılması vacibdir. Bu sahədə proqram xarakterli sənədlər qəbul olunub, biznes və investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması, sahibkarlıq fəaliyyətinin dəstəklənməsi ilə bağlı islahatlar aparılıb və təşviq mexanizmlərinin təbii sahələrə başlanılıb.

Ekologiya və təbii sərvətlər naziri Muxtar Babayev dövlət başçısı İlham Əliyevin tapşırıqlarına uyğun olaraq, ölkədə ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılması, o cümlədən təbii sərvətlərdən səmərəli istifadə olunması və digər istiqamətlərdə nazirlik tərəfindən müvafiq işlərin görüldüyü barədə məlumat verib. Qeyd edilib ki, indiyədək aparılmış geoloji-kəşfiyyat işləri nəticəsində ölkənin bir sıra bölgələrində müxtəlif növ qeyri-filiz faydalı-qazıntı və tikinti-inşaat materialları yataqları aşkar edilib və onlardan səmərəli şəkildə istifadə olunması iqtisadiyyatın, o cümlədən sənayenin inkişafında mühüm rol oynayacaq. Bununla yanaşı, dövlət balansında qeydiyyata alınmış, lakin istismara cəlb edilməyən qeyri-filiz faydalı qazıntı ehtiyatları olan seolit, kükürd, barit, gips, gəc, keramika xammalı, dolomit, bentonit gilləri, kvartsit, yanar sislər, mineral boyalar, flyus və soda üçün əhəngdaşı xammalı, şüşə xammalı, kaolin gilləri, selitra, karbonat xammalı, olvan daşların sənayenin müxtəlif sahələrində istifadəsinə geniş imkanın olduğu vurğulanıb.

**Tədbirdə Azərbaycan Tikinti Materialları İstehsalçıları Assosiasiyasının sədri, "Mətanət A" şirkətinin rəhbəri Elxan Bəşirov da çıxış edərək bildirdi ki, Azərbaycan Tikinti Materialları İstehsalçıları Assosiasiyası tərəfindən tikinti materialları istehsalçıları arasında təbii sərvətlərin səmərəli istifadəsi ilə bağlı monitorinq aparılmış və bir sıra problemlər aşkar edilmişdir.**

**Bəşirov çıxışında hal-hazırda həll olunmamış prioritet məsələləri gündəmə gətirərək bildirdi ki: "Azərbaycan Respublikası çox əlverişli təbii şəraitə və zəngin təbii ehtiyatlara malik ölkədir. Təbii resurslar cəmiyyətin maddi tələbatının ödənilməsinə və məhsuldar qüvvələrin inkişafında mühüm rol oynayan amillərdəndir. Təbii resurs potensialından səmərəli istifadə etməklə əhalinin tələbatına uyğun istehsal sahələrinin yaradılması həm sənaye sahələrinin inkişaf etdirilməsinə, həm də işsizliyin aradan qaldırılmasına yardımçı olacaqdır.**

Avropa ölkələrində, o cümlədən Ukrayna, həmçinin İran, Rusiya və Türkiyə kimi qonşu ölkələrdə yerin təkindən çıxarılan faydalı qazıntılardan istifadə üçün Yerli İcra hakimiyyətlərindən və Bələdiyyələrdən heç bir torpaq istifadəsi üçün icazələr alınmır, ancaq

Təbii Sərvətlər Nazirliyindən alınan lisenziya (Rusiyada) və arama ruhsatı (Türkiyə, İranda) adlanan sənədlərlə həyata keçirilir. Ölkəmizdə isə mədən vergisi və yerin təkindən çıxarılan faydalı qazıntıların faktiki dəyərində görə "Mineral-xammal Bazasının Bərpası üzrə Dövlət Fondu"na edilən ödəmələrdən əlavə yerli İcra hakimiyyəti və bələdiyyələrə yüksək miqdarda torpaq icarə haqqı və torpaq vergisi ödənilməyən müvafiq fəaliyyətin iqtisadi səmərəliliyi aşağı düşür və nəticədə istehsal olunan məhsulun maya dəyəri çox yüksək olur. Faktiki torpaqdan yox, yerin təkindən faydalı qazıntısından istifadə edirsən. Bunun qarşılığında xarici ölkələrin qabaqcıl təcrübəsi kimi ancaq mədən vergisi ödənilməlidir.

Vergi qanunvericiliyinə müvafiq dəyişiklik etməklə yerin təkindən istifadə edənə yalnız mədən vergisinin ödənilməsi təbii edilərsə, bu yerli sənayenin inkişafına həddən artıq müsbət təsir etməklə yanaşı, istehsal olunan məhsullardan da maya dəyərinin aşağı düşməsinə şərait yarada bilər.

Bundan əlavə, təklif edirik ki, faydalı qazıntılardan



səmərəli istifadə olunaraq onların istehsalı cəlb olunması məqsədilə Dövlət Komissiyası yaradılın və Komissiya tərəfindən ölkə ərazisindəki bütün mövcud resurslar qeydə alınır. Həmin resursların yerləşdiyi torpaq sahələrinin müvafiq müəssisələrə verilməsi, eləcə də onlardan səmərəli istifadə edilməsinə qərar vermək səlahiyyətləri Təbii Sərvətlər Nazirliyinə verilməlidir. Bu sahədə inkişaf etmiş ölkələrin qabaqcıl təcrübələrinin Azərbaycanda tətbiq edilməsinə ehtiyac duyulur.

Cənab Prezident İlham Əliyevin öz çıxışlarında bizə verdiyi tövsiyələrdən biri də xarici ölkələrin qabaqcıl təcrübələrinin ölkəmizdə tətbiqindən ibarət olmuşdur. Təbii sərvətlərdən səmərəli istifadə üçün innovasiyaların tətbiqi də çox vacibdir. Sevindirici haldır ki, ölkəmizdə inşaat materialları istehsalçıları arasında innovasiyaların tətbiq etməklə təbii sərvətlərdən səmərəli istifadəyə nail olmuş yerli müəssisələr də mövcuddur. Bu şirkətlərdən biri də "Mətanət A" şirkətidir.

"Mətanət A" şirkəti ağılay daşını əvəz edən "fasadda dekorativ üzlük plitələrinin-ağlay daşının yaradılması üçün quru qarışıq" ixtira etmişdir və bu ixtira dünyanın 150-dən artıq ölkəsində patentləşdirilmiş-

niş vüsət almaqdadır. ABŞ-ın Smart Market Report (smart-makit-riport) nəşrinin memarlar, podratçılar, mühəndislər arasında keçirdiyi araşdırmaya görə 2017-ci ilə kimi inkişaf etmiş ölkələrdə Yaşıl İnşaatin tətbiq payı 65%-ə yüksəlmişdir. Halbuki, bu göstərici 2012-ci ildə 28% olub. Ölkəmizdə də Yaşıl İnşaat Texnologiyalarının geniş tətbiqi həm ekologiyanın qorunmasına, həm də təbii ehtiyatlardan səmərəli istifadəyə şərait yaradacaq.

Etiraf etməliyəm ki, son illər yeni-yeni istehsal sahələrinin yaradılmasına baxmayaraq, görülən işlər kifayət qədər deyildir. Bu istiqamətdə daha ciddi addımların atılmasına və əlavə sərmayə qoyuluşlarına ehtiyac vardır. Respublika ərazisində aşkar olunmuş yataqların istehsal dövrüəsinə cəlb olunması istehsal sahələrinin zəncirvari inkişafına təsir etməklə idxaldan asılılığı aradan qaldıraraq, iqtisadi sahələrin harmonik inkişafına zəmin yaradacaqdır.

Respublikamızda zəngin dəmir filizi ehtiyatlarının olmasına baxmayaraq, onun istehsalı potensial imkanlarından çox-çox aşağıdır. Gələcəkdə dəmir filizi ehtiyatlarından səmərəli istifadə olunması qara metallurgiya sənayə məhsulları içərisində mühüm yer tutan

polad istehsalının inkişafını daha da sürətləndirir. Respublikada tikinti işlərinin sürətlə artan tələbatlarını ödəmək məqsədilə respublika ərazisində aşkar olunmuş gil yataqlarının bazası əsasında hər bir regionda ayrı-ayrı kərpic zavodlarının tikilməsi məqsəddəyğündür. Beləliklə, mişar daşlarının kəsilməsinin və ekoloji çirklənməyin qarşısı alınacaqdır. Respublika ərazisində aşkar olunmuş tikinti daşı yataqlarından istifadə etməklə, respublikanın qum-çınqıl qarışığına olan tələbatını tamamilə ödəmək olar. Bu həm də son illər çay hövzələrində baş verən xoşagəlməz hadisələrin qarşısını (çay yataqlarının səviyyəsinin xeyli aşağı düşməsi nəticəsində suvarma sistemlərinin sıradan çıxması və s.) almış olar.

Bildirirəm ki, respublika ərazisində odadavamlı məmulatların istehsalı üçün yararlı kaolin və çini daşı yataqları çox geniş yayılmışdır. Onlardan turşuya davamlı kanalizasiya borularının, keramik məmulatların, santexniki məmulatların istehsalında, çini daşı zənginləşdirildikdən sonra isə ondan incə keramika istehsalında müvəffəqiyyətli istifadə etmək olar. Çini daşından kimya sənayesində, elektrokeramikada, kağız istehsalında, inşaat işlərində, odadavamlı materiallar və s. sahələrdə istifadə oluna bilər.

Qeyri-ənənəvi xammal növlərindən respublika ərazisində aşkar olunmuş təbii seoliti göstərmək olar. Respublikamızda çoxtəyinatlı xammalın zəngin ehtiyatları vardır. Seolitdən sənaye tullantılarının zərərli qatışıqlardan təmizlənməsində, avtomobil benzininin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasında, neft-kimya proseslərində katalizator kimi, sutəmizləyici qurğularda süzgeç kimi, rezin, plastik kütlə, kağız, aşqar sement istehsalı, tibdə, yuyucu tozların və mineral-polimer materialların istehsalında doldurucu kimi və kənd təsərrüfatında müvəffəqiyyətli tətbiq etmək olar. Amerika və Yaponiya kimi ölkələrdə heyvanların və quşların yem rasionuna seolit əlavə edilir. Xaricdə quşçuluq və heyvandarlıq komplekslərini seolitlə təmizləyirlər. Təəssüf ki, respublikamızda indiyədək bu istiqamətdə çox az iş görülmüşdür.

Turizmin inkişafı ilə əlaqədar respublika ərazisində aşkar olunmuş olvan və bəzak daşlarının bazası əsasında müxtəlif suvenirlər istehsal edən müəssisələrin yaradılması məqsəddəyğün olardı. Bu amil də regionlarda işsizliyin qismən aradan qaldırılmasına yardımçı ola bilər. Sənayedə istifadə olunan qeyri-filiz faydalı qazıntılardan biri də baritdir. Baritin başlıca istehlakçısı neft sənayesində – ondan qazıma məhlullarının ağırlaşdırıcısı kimi neft quyularının qazılmasında istifadə edilir. Həmçinin, kimya, tikinti, kağız, lak-boya, rezin, keramika sənayesində, metallurgiyada, təbətəddə («barit sıyığı») və başqa sahələrdə tətbiq edilir.

Sənayedə istifadə olunan digər faydalı qazıntılardan biri də island spatıdır. Island spatı radiotexnikada, cihazqayırma sənayesində və hərbi sənayedə geniş istifadə olunur. Xammalın sənaye ehtiyatlarını müəyyən etmək üçün, ərazidə axtarış-qiyətləndirmə işlərinin aparılması və yatağın sənaye ehtiyatının dəqiqləşdirilməsi və istifadəsinin təşkil olunması ölkə iqtisadiyyatına öz töhfəsini verəcəkdir", - deyərək Elxan Bəşirov çıxışını yekunlaşdırdı.

Eyni zamanda, tədbir çərçivəsində Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin nümayəndələri tərəfindən sənayedə istifadə potensialı olan təbii resurs yataqları barədə təqdimat keçirilib, sənayedə təbii resurslardan səmərəli istifadə sahəsində dövlət-sahibkar əməkdaşlığının daha da gücləndirilməsinə dair təkliflər səsləndirilib, mövzu ilə bağlı sahibkarları maraqlandıran suallar cavablandırılıb.

## Polşada Azərbaycan Ticarət Evi açılıb

Polşanın paytaxtı Varşavada Azərbaycan Ticarət Evi açılıb. Bu barədə Trend-ə İqtisadiyyat Nazirliyindən məlumat verilib. Nazirlik tərəfindən yaradılmış Azərbaycan Ticarət Evi "Made in Azerbaijan" brendinin Polşa bazarında daha çox tanınmasına, Azərbaycan məhsullarının ixracının təşviqi və genişləndirilməsinə dəstək göstərəcək, yerli məhsullarımızın Polşada satışını təşkil edəcək, sahibkarlar arasında bu sahədə əlaqələndirməni həyata keçirəcək.

Ticarət Evinin Azərbaycan şirkətlərinin müxtəlif növ məhsullarının sərərgisi təşkil olunub. Daimi fəaliyyət göstərəcək sərərgidə 30-a yaxın Azərbaycan şirkətinin istehsal etdiyi məhsullar, o cümlədən spirtli içkilər, quru meyvələr, nar, fındıq, çay, mürəbbə, meyvə suları, mineral sular, kosmetik məhsullar və s. nümayiş olunur. Azərbaycan Ticarət Evinin fəaliyyətə başlaması ilə əlaqədar təşkil olunmuş tədbirdə iqtisadiyyat naziri Şahin Mustafayevin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti, Polşanın rəsmi şəxsləri və iş adamları iştirak ediblər.

Tədbirdə çıxış edən Ş.Mustafayev Polşa

da Azərbaycan Ticarət Evinin açılmasının dövlət başçılarının ölkələrimiz arasında iqtisadi-ticarət əlaqələrinin inkişafına verdiyi böyük önəmin, Polşada Azərbaycan məhsullarına olan marağın göstəricisi olduğunu vurğulayıb. Azərbaycanın Mərkəzi Avropa ölkələri üzrə ticarət nümayəndəsi də məhz 2017-ci ildə Polşada təyin olunub. Qeyd olunub ki, strateji tərəfdaşlıq, qarşılıqlı hörmət və dostluq prinsiplərinə əsaslanan Azərbaycan-Polşa əlaqələri uğurla inkişaf edir. Polşanın paytaxtı Varşavada Azərbaycan Ticarət Evinin açılması iki ölkə arasında iqtisadi əməkdaşlığın inkişafına, işgüzar dairələr arasında əlaqələrin genişləndirilməsinə öz töhfəsini verəcəkdir.

Azərbaycan və Polşa arasında ticarət əlaqələrinin inkişafını vurğulayan Şahin Mustafayev qeyd edib ki, bu ilin ilk 9 ayı ərzində ölkələrimiz arasında ticarət dövriyyəsi 57% artıb. İndiyədək Polşa Azərbaycana 20 mln. dollardan çox, Azərbaycan isə Polşaya 6,5 mln. dollar investisiya yatırıb. Hazırda Azərbaycanda xidmət, sənaye və ticarət sahələrində 21 Polşa şirkəti fəaliyyət göstərir.

Əməkdaşlığın inkişafı perspektivlərindən danışan iqtisadiyyat naziri ölkələrimiz arasında sənaye, energetika, kənd təsərrüfatı, nəqliyyat, təhsil, turizm və digər sahələrdə böyük potensialı diqqətə çatdırıb.

Polşanın sahibkarlıq və texnologiyalar naziri xanım Yadvıqa Emileviç və xarici işlər nazirinin müavini Maciej Lang Varşavada Azərbaycan Ticarət Evinin fəaliyyətə başlamasının ikitərəfli iqtisadi əlaqələrin inkişafında mühüm addım olduğunu, ölkələrimiz arasında iqtisadi əməkdaşlığın və işgüzar münasibətlərin inkişafında əhəmiyyətini vurğulayıb, qarşılıqlı iqtisadi əlaqələrin genişləndirilməsi istiqamətlərinə dair fikirlərini bölüşüblər.

Azərbaycanın Polşadakı səfiri Həsən Həsənov Polşada Azərbaycan Ticarət Evinin iqtisadi əlaqələrin genişlənməsində önəmini qeyd edib, iş adamlarını bu imkanlara yararlanmağa dəvət edib.

Sonra tədbir iştirakçıları Azərbaycan Ticarət Evi və burada daimi fəaliyyət göstərən Azərbaycan məhsullarının sərərgisi ilə tanış olublar.

Tədbir çərçivəsində Azərbaycan Ticarət Evi ilə Polşanın "STX ONE" şirkəti arasında fındıq və nar şirəsi konsentratının satışına dair Anlaşma Memorandumu imzalanıb.

Polşaya səfər çərçivəsində iqtisadiyyat naziri Ş.Mustafayev Polşanın sahibkarlıq və texnologiyalar naziri xanım Yadvıqa Emileviçlə görüşüb. Görüşdə Ş.Mustafayev Azərbaycan qeyri-neft sektorunun



inkışafı istiqamətində həyata keçirilən islahatlar, yaradılmış əlverişli biznes və investisiya mühiti barədə məlumat verib, polşalı sahibkarları bu imkanlardan yararlanmağa dəvət edib. Polşanın sahibkarlıq və texnologiyalar naziri xanım Y.E-mileviç Polşanın Azərbaycanla əlaqələrin inkişafında maraqlı olduğunu vurğulayaraq əməkdaşlıq perspektivləri barədə

fikirlərini bölüşüb. Azərbaycan Prezidentinin tapşırığına əsasən, Azərbaycanda istehsal edilən məhsulların ixracının təşviqi və genişləndirilməsi, "Made in Azerbaijan" brendinin xarici ölkələrdə tanınması, satışının təşkil və əlaqələndirilməsi məqsədilə xarici ölkələrdə ticarət evlərinin yaradılması prosesi davam etdirilir.

# Muzdlı çalışan işçilərin sayı 2,3 faiz artıb



Noyabrın 1-nə olan məlumata görə, ölkə iqtisadiyyatında muzdlı çalışan işçilərin sayı ötən ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 2,3 faiz artaraq 1552,8 min nəfər olub.

Dövlət Statistika Komitəsindən bildiriblər ki, onlardan 884,7 min nəfəri iqtisadiyyatın dövlət sektorunda, 668,1 min nəfəri isə

qeyri-dövlət sektorunda fəaliyyət göstərib.

Muzdlı işləyənlərin 21,4 faizi təhsil, 18,6 faizi ticarət və nəqliyyat vasitələrinin təmiri, 13,4 faizi sənaye, 8,5 faizi əhaliyə səhiyyə və sosial xidmətlərin göstərilməsi, 7,2 faizi tikinti, 7,0 faizi dövlət idarəetməsi və müdafiə, sosial təminat, 4,6

faizi nəqliyyat və anbar təsərrüfatı, 3,4 faizi peşə, elmi və texniki fəaliyyət, 3,3 faizi kənd təsərrüfatı, meşə təsərrüfatı və balıqçılıq, 1,6 faizi maliyyə və sığorta fəaliyyəti, 11,0 faizi isə iqtisadiyyatın digər sahələrində məşğul olublar.

2018-ci ilin yanvar-oktyabr aylarında ölkə iqtisadiyyatında muzdlı çalışan işçilərin orta aylıq nominal əməkhaqqı əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nisbətən 2,8 faiz artaraq 540,0 manat olub.

İqtisadiyyatın mədənçıxarma sənayesi, maliyyə və sığorta fəaliyyəti, peşə, elmi və texniki fəaliyyət, informasiya və rabitə, nəqliyyat və anbar təsərrüfatı, eləcə də tikinti sahələrində orta aylıq nominal əməkhaqqı daha yüksək olub.

# Innovasiyaların tətbiqi məhsulun maya dəyərini 50 faizədək ucuzlaşdırıb

Qarşıya qoyulan məqsədlərə çatmaq üçün ən vacib şərtlərdən biri aqır sahədə innovasiyaların daha geniş tətbiqinə nail olmaqdır. Bu nə üçün lazımdır? Çünki innovasiyaların tətbiqi ilə torpaqdan daha çox məhsul götürür, ekosistemi qoruyur, daha keyfiyyətli qida əldə etmiş olur.

Araşdırmalara görə, innovasiyaların tətbiqi nəticəsində istehsalat xərcləri 20-30 faiz azalır, məhsuldarlıq isə 20-30 faiz artır ki, bu da istehsal olunan məhsulun maya dəyərinin 50 faizədək ucuzlaşması deməkdir.

Bu sözləri dekabrın 10-da Bakıda keçirilən "AgTech and Green Energy" mövzusunda beynəlxalq forumda çıxışı zamanı Azərbaycan Respublikasının kənd təsərrüfatı naziri İnam Kərimov deyib.



İnam Kərimov qeyd edib ki, dövlətin göstərdiyi diqqət nəticəsində qarşıya qoyulan vəzifələrin icrası istiqamətində uğurlu nəticələr əldə olunub: "Ölkəmizdə əhalinin ərzaqla özünü təminatına səviyyəsi yüksəlib. Bu ilin 9 ayı ərzində kənd təsərrüfatı məhsulunun

ümumi həcmi ötən illə müqayisədə 4,3 faiz artıb. Ötən ilin məhsulları ilə özünü təminatına artıq 90 faizə çatıb. Bütün növ tərəvəz və meyvə üzrə bu göstərici 100 faizdən çoxdur. Müasir innovasiyaların tətbiqi ilə bu göstəriciləri daha da yüksəltmək mümkün olacaq".



Yazı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondu tərəfindən maliyyələşdirilən "Azad sahibkarlığın və liberal iqtisadiyyatın təşviqi" layihəsi çərçivəsində çap olunub

# Bu parkın yaradılması Mingəçevir üçün çox böyük əhəmiyyət daşıyır



"Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyasının əsas istiqamətlərindən olan sənayenin davamlı inkişafının təmin edilməsi məqsədilə dövlət tərəfindən çoxsaylı layihələr hazırlanır. Belə layihələrdən biri də ölkədə sənaye parklarının yaradılmasıdır. Sənaye parklarının yaradılması ölkə iqtisadiyyatının, xüsusilə qeyri-neft sektorunun inkişafına, iqtisadiyyatın modernləşməsinə, innovativ və elmtutumlu iqtisadiyyatın formalaşmasına, yüksək texnologiyaların tətbiqinə, rəqabətqabiliyyətli sənaye istehsalının genişləndirilməsinə, investisiya mühitinin cəlb edilməsinə, sahibkarlığın dəstəklənməsinə, ölkənin ixrac qabiliyyətinin genişləndirilməsinə, eləcə də məşğulluq səviyyəsinin yüksəlməsinə töhfə verəcək. Hazırda ölkəmizdə 5 sənaye parkı fəaliyyət göstərir:

- Sumqayıt Kimya Sənaye Parkı;
- Balaxanı Sənaye Parkı;
- Mingəçevir Sənaye Parkı;
- Qaradağ Sənaye Parkı;
- Pirallahı Sənaye Parkı.

**Sumqayıt Kimya Sənaye Parkı** Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 21 dekabr 2011-ci il tarixli Fərmanı ilə Sumqayıt şəhərində yaradılmışdır. Sumqayıt Kimya Sənaye Parkının ərazisi hazırda 505,64 hektar təşkil edir. Sumqayıt Kimya Sənaye Parkında ümumi investisiyalarının həcmi 2,8 milyard ABŞ dollarından çox olan 18 müəssisəyə rezident statusu verilmişdir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2011-ci il 28 dekabr tarixli Sərəncamı ilə Bakı şəhərində **Balaxanı Sənaye Parkı** yaradılmışdır. Balaxanı Sənaye Parkının ərazisi 8,3 hektar təşkil edir. Balaxanı Sənaye Parkının ərazisində məişət tullantılarının emalı (təkrar emalı) və xidmət müəssisələrinin yaradılması nəzərdə tutulmuşdur. Balaxanı Sənaye Parkının idarəedici

təşkilatı "Təmiz Şəhər" ASC-dir. Balaxanı Sənaye Parkında hazırda 14 rezident qeydiyyatdan keçmişdir.

**Qaradağ Sənaye Parkı** Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 3 iyun 2015-ci il tarixli Sərəncamı ilə Bakı şəhərinin Qaradağ rayonu ərazisində yaradılmışdır. Müəyyən edilmişdir ki, Qaradağ Sənaye Parkı sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi üçün zəruri infrastruktur və idarəetmə qurumları olan, müasir texnologiyaların tətbiqi ilə rəqabətqabiliyyətli gəmiqayırma və digər sənaye istehsal sahələrinin təşkili, xidmətlər göstərilməsi üçün istifadə edilən, sahibkarların sərəməli fəaliyyətinə və inkişafına əlverişli şərait yaradan ərazi-dir. Hazırda parkın ərazisi 72 hektar təşkil edir. Qaradağ Sənaye Parkında bir rezident - "Bakı Gəmiqayırma Zavodu" MMC fəaliyyət göstərir.

**Pirallahı Sənaye Parkı** Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 14 sentyabr 2016-cı il tarixli Sərəncamına əsasən qeyri-neft sənaye sahəsində sahibkarlıq fəaliyyətinin daha da genişləndirilməsi, qabaqcıl texnologiyalara əsaslanan rəqabətqabiliyyətli və innovativ sənaye sahələrinin yaradılması, o cümlədən əczaçılıq sənayesinin inkişafı və dəstəklənməsi, əczaçılıq məhsullarının idxalından asılılığın azaldılması, əhalinin dərman vasitələrinə tələbatının ödənilməsinə yerli istehsalın təşviq edilməsi və istehsal sahəsində əhalinin məşğulluğunun artırılması məqsədi ilə Bakı şəhərinin Pirallahı rayonu ərazisində yaradılmışdır. Pirallahı Sənaye Parkında 4 rezident qeydiyyatdan alınmışdır.

**Haqqında danışacağımız Mingəçevir Sənaye Parkı** isə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 26 fevral 2015-ci il tarixli Sərəncamı ilə Mingəçevir şəhərində yaradılmışdır. Mingəçevir Sənaye Parkı sa-

hibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi üçün zəruri infrastruktur və idarəetmə qurumları olan, müasir texnologiyaların tətbiqi ilə rəqabətqabiliyyətli yüngül sənaye məhsulları istehsalı və xidmətlər göstərilməsi məqsədləri üçün istifadə edilən, sahibkarların sərəməli fəaliyyətinə və inkişafına kömək edən ərazidir. Təməli Azərbaycan Respublikası Prezidentinin iştirakı ilə 21 sentyabr 2016-cı il tarixində qoyulan Mingəçevir Sənaye Parkının ərazisi hazırda 14,8 hektar təşkil edir. Mingəçevir Sənaye Parkının rezidenti kimi qeydiyyatdan alınmış "Mingəçevir Tekstil" MMC-nin pambıq mahlicindən iplik istehsalı üzrə 2 fabriki ("Ring" və "Open End" üsulu ilə) 2018-ci ilin 27 fevral tarixində istifadəyə verilmişdir.

"**Bu parkın yaradılması Mingəçevir üçün çox böyük əhəmiyyət daşıyır. Deyə bilərəm ki, bu gündən Mingəçevirin yeni inkişaf dövrü başlayır. Bu Sənaye Parkında görülməli işlər bizim ümumi iqtisadi potensialımızı gücləndirəcək. Burada 9 fabrik yaradılacaq. Bu fabriklərdə işləyənlərin sayı 5-6 minə qatacaq. Bu sənaye parkında görülməli işlərin həcmi təqribən 150-200 milyon dollar səviyyəsindədir. Yəni, bu, çox böyük investisiya layihəsidir. Bu layihəni icra edəcək, əminəm ki, yeni təşəbbüslər də ortaya çıxacaq**". Bu sözləri Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev hələ 2 il əvvəl Mingəçevir Sənaye Parkının təməlqoyma mərasimində şəhər ictimaiyyətinin nümayəndələri ilə görüşündə demişdi. 2 il sonra isə artıq "Mingəçevir Tekstil" MMC-nin iplik istehsalı üzrə iki müəssisəsinin açılışı həyata keçdi. Həmin tarixi xatırlayaraq cənab prezident özü də 2 il sonra əldə olunan nailiyyətlə bağlı demişdir: "**Xatırlayıram, 2016-cı ilin sentyabr ayında biz bu ərazidə Mingəçevir Sənaye Parkının təməlini qoyduq. O vaxt bu ərazidə heç nə yox idi, boş bir ərazi idi. Xatırlayıram o vaxt təqdimat edildi və göstərildi ki, yaxın gələcəkdə burada bir neçə iplik fabriki və digər fabriklər yaradılacaqdır. Əlbəttə, bu, çox böyük layihədir. Bu layihə həm Mingəçevirin və ümumiyyətlə, Azərbaycanın sənaye potensialını böyük dərəcədə gücləndirəcək**".

Mingəçevir Sənaye Parkının nəzdində 9 müəssisənin inşası nəzərdə tutulur. **Pambıq iplik fabriki**ndə ilkin mərhələdə ildə 10 min ton, növbəti mərhələdə isə 20 min ton iplik istehsalı nəzərdə tutulub. Hazırda Azərbaycanca ildə 17 min ton pambıq iplik istehsal olunur. Sənaye Parkı nəzdində açılacaq yeni iplik fabriki Azərbaycanda pambıq iplik üzrə istehsalı 115 faiz artırmaqla yanaşı, idxaldan asılılığı tam aradan qaldıracaq və böyük ixrac imkan-

ları yaradacaq. İstehsal olunan 10 min tona qədər iplik ixrac edilməklə ölkəmizə ildə 25 milyon ABŞ dollarından çox xarici valyuta gətiriləcək. Bu fabrikdə 460 yeni iş yeri açılacaq. Fabrik Avropa və Yaponiya ölkələrinin qabaqcıl texnologiyaları əsasında tam avtomatlaşdırılmış müasir avadanlıqlarla təchiz olunacaq. Sənaye Parkı nəzdində pambıq ipliklə yanaşı, Azərbaycanda böyük tələbat olan akril iplik və yun iplik fabrikləri də inşa ediləcək. **Akril iplik fabrikinin** ilkin mərhələdə istehsal gücü 3 min ton olacaq və bu fabrik fəaliyyətə başladıldıqdan sonra akril iplik üzrə idxaldan asılılıq tam aradan qaldırılacaq. Fabrikin Avropanın qabaqcıl texnologiyaları - Fransanın NSC Schlumberger, Almaniyanın Zinser, İtaliyanın Savio şirkətlərinin ən müasir avadanlıqları ilə təchiz olunması nəzərdə tutulub.

**Yun iplik fabriki**ndə ildə 3 min ton məhsul istehsal ediləcək. Yunun ilkin emalı Azərbaycanın Aran bölgəsində, emal olunmuş yundan iplik istehsalı isə Mingəçevir Sənaye Parkının Yun İplik Fabrikiində həyata keçiriləcək. Akril və yun iplik fabriklərində 800-dən çox iş yerinin açılması nəzərdə tutulur.

Mingəçevir Sənaye Parkı nəzdində inşa ediləcək **Corab Məhsulları Fabriki** ilkin mərhələdə Azərbaycanın corab məhsulları üzrə tələbatının 50 faizini təmin edəcək, illik 35 milyon cüt corab istehsal olunacaq, növbəti mərhələdə isə 70 milyon cüt corabın istehsalı nəzərdə tutulub. 533 toxuma dəzgahı quraşdırılacaq həmin fabrikdə Avropanın ən qabaqcıl texnologiyaları tətbiq olunmaqla, dünyada yeganə tikilmiş corab hörgü avadanlığının istehsalçısı İtaliyanın Lonatti və Technopea şirkətlərinin dəzgahları quraşdırılacaq. İlkin mərhələdə 500 corab hörgü dəzgahı gətiriləcək, növbəti mərhələdə isə dəzgahların sayı ikiqat artırılaraq minə çatdırılmaqla illik 70 milyon cüt corab istehsal olunacaq. Bu sahə üzrə idxaldan asılılıq tam aradan qaldırılacaq. **Corab Məhsulları Fabriki**ndə 650 yeni iş yeri açılacaq. Park nəzdində inşa ediləcək **Ayaqqabı fabriki** illik 1,5 milyon cüt dəri ayaqqabı və xüsusi təyinatlı işçi ayaqqabıları istehsal edərək, idxaldan asılılığı qismən azaldacaq. Fabrikdə ayaqqabı istehsalında ən yeni texnologiyalar tətbiq olunmaqla, Avropanın qabaqcıl şirkətlərinin avadanlığı quraşdırılacaq. Fabrikə 300 işçinin işə qəbul edilməsi nəzərdə tutulub.

Qabaqcıl texnologiyaların tətbiq olunacağı bu müəssisədə, həmçinin **Tibbi kosmetika fabrikinin** yaradılması da planlaşdırılıb. Müəssisədə pambıq mahlicinin və ipliyin tullantılarının təkrar emalı da nəzərdə tutulub. Tullantılardan sterilləşdirilmiş pambıq, tibbi sarğı bezləri və

bandajları, qulaqtəmizləyən çöplər və makiyaj bezləri istehsal olunacaq. Fabrikdə illik 55 milyon ədəd hazır məhsul buraxılacaq. Burada 270 yeni iş yerinin açılması planlaşdırılıb.

Azərbaycanda növbəti 5 il ərzində xam pambıq istehsalının 700 min tona çatdırılması nəzərdə alınaraq, Sənaye Parkı nəzdində fəaliyyət göstərəcək İplik Fabriki istehsal olunan pambıq ipliyin hazır məhsula çevrilib dəyərinin artırılması məqsədilə müxtəlif təyinatlı və geniş çeşidli 100 faiz pambıq toxuma məhsulları istehsal ediləcək. **Toxuculuq fabrikinin** illik istehsal gücü 15 milyon metr toxuma məhsulları təşkil edəcək. Toxuma fabriki Avropanın aparıcı şirkətlərinin çözümləri və toxuma avadanlığı quraşdırılacaq. Fabrikdə 450 yeni iş yerinin açılması nəzərdə tutulub.

Bununla yanaşı, hazırlanacaq xam parçanın boyanması üçün parkın nəzdində illik gücü 15 milyon metr olan **Parça boyama fabriki** inşa ediləcək. Müəssisə tam fəaliyyətə başladıldıqdan sonra Azərbaycanda boyalı toxuma məhsulları üzrə ümumi istehsal həcmi 100 faiz artırılmaqla yanaşı, idxaldan asılılıq tam aradan qalxacaq və böyük ixracat imkanları yaranacaq. İldə 10 milyon metrə qədər toxuma məhsulları MDB ölkələri və Türkiyə Respublikasına ixrac edilməklə ölkəyə ixracatdan və satışdan xarici valyuta cəlb olunacaq. Parça boyama fabrikində 260 yeni iş yerinin açılması gözlənilir.

Ölkədə hazır geyim məhsullarına olan tələbatı ödəmək və idxaldan asılılığı azaltmaq məqsədilə Azərbaycanın və bütövlükdə Qafqazın ən nəhəng **Tikiş fabriki** də Mingəçevir Sənaye Parkında inşa ediləcək. Müəssisədə iki minə yaxın yeni iş yeri açılacaq. Almaniya və Yaponiya istehsalı olan müasir tikiş avadanlıqları quraşdırılacaq və ildə 2 milyon ədəddən çox geniş çeşidli və müxtəlif təyinatlı geyim və tekstil məhsulları istehsal olunacaq. Bununla da hazır tekstil məhsulları və geyim üzrə idxaldan asılılıq ən azı 30 faiz azalacaq.

Qeyd edək ki, ölkədə müxtəlif təyinatlı sənaye parklarının yaradılması istiqamətində tədbirlər uğurla həyata keçirilməkdədir. Sənaye parklarının işinin yüksək səviyyədə qurulması məqsədilə böyük təcrübəyə malik məsləhətçi şirkətlər cəlb edilib. Məsləhətçi şirkət tərəfindən təhlillər aparılmış, rəqabətqabiliyyətli yeni məhsulların istehsalı, xarici və yerli investitorların cəlb edilməsi üçün təkliflər hazırlanmış, texniki tapşırıqla uyğun olaraq xüsusi plan tərtib edilmiş, nəzərdə tutulan infrastruktur şəbəkəsi, sosial təyinatlı obyektlərin konseptual dizaynı hazırlanmışdır.

Mətanət Hüseynova

13-19 dekabr 2018-ci il

# Nazirlik: "Maliyyə nazirinin səsləndirdiyi fikirlər tam aydın və başadüşüləndir"



"Maliyyə naziri Samir Şərifovun dekabrın 4-də dövlət televiziyasına müsahibəsi zamanı manatın möhkəmlənməsi ilə bağlı səsləndirdiyi fikirlər tam aydın və başadüşüləndir və bu açıqlamanı devalvasiya anonsu kimi yozmaq ya düşünülmüş təxribatdır və ya diletant yanaşmadır".

Bu fikirləri Maliyyə Nazirliyinin mətbuat katibi M.Piriyev "Trend" agentliyinə açıqlamasında deyib.

O bildirib ki, bəzi dırnağarası ekspertlər və iqtisadçılar maliyyə nazirinin fikirlərini müəyyən qədər kontekstdən çıxararaq, onun mahiyyətini bilərəkdən və ya bilməyərəkdən sosial şəbəkələrdə və bir sıra saytlarda təhrif etməyə cəhd göstərirlər. Lakin deputat Vahid Əhmədov kimi təcrübəli siyasətçinin, Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü olan bir

adamın 2019-cu ilin büdcə müzakirələrindən bir neçə gün sonra maliyyə nazirinin manatın möhkəmlənməsi ilə bağlı səsləndirdiyi fikirlərə ziddiyyətli və təxribat xarakterli münasibət bildirməsi yalnız təəssüf doğurur: "Nazir çıxışı zamanı bildirib ki, manatın məzənnəsinin kəskin, ifrat möhkəmlənməsi daxili istehsalçıların fəaliyyətinə mənfi təsir göstərir, idxal üçün cəlbəddi vəziyyət yaradır ki, bu da Azərbaycan dövlətinin marağında deyil. Məhz buna görə də son illərdə Azərbaycan Prezidentinin rəhbərliyi altında həyata keçirilən məqsədyönlü iqtisadi islahatların tərkib hissəsi kimi yeni Büdcə Qaydası qəbul edilib ki, bu qayda ilə neft sektorundan xarici valyutada daxilolmaların dövlət tərəfindən dövlət büdcəsində müəyyən edilən çərçivədə daxili valyuta bazarında satış tənzimlənsin. Çünki neft daxilolmalarının artıqlığı

zamanı onların daha çox istifadəsi manatın məzənnəsinin daha da möhkəmlənməsinə təzyiq yaradır.

Bu isə maliyyə nazirinin qeyd etdiyi kimi, ixraca mənfi təsir edir, idxalın isə artmasına səbəb olur ki, bu da milli istehsal üçün, o cümlədən ixracla məşğul olanlar üçün faydalı deyil. Ona görə də bu mənfi təsirləri aradan qaldırmaq üçün dövlət büdcəsinin xərcləri qeyd olunan münbit çərçivədə saxlanılmalıdır".

Maliyyə Nazirliyinin rəsmisi vurğulayıb ki, bu gün əldə edilmiş makroiqtisadi sabitlik və onun gələcəkdə qorunub saxlanılması məhz Büdcə Qaydasına riayət olunması, büdcə siyasətinin Mərkəzi Bank tərəfindən yürüdülməsinə monetar siyasət dəstəyi ilə sıx əlaqəlidir. Bu isə manatın mövcud məzənnəsinin sabit saxlanılmasını hal-hazırda təmin edir və bundan sonrada təmin edəcəkdir.

## Azərbaycanın qarşısında duran əsas məqsəd iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi ilə milli istehsala nail olmaqdır

Maliyyə naziri Samir Şərifov dekabrın 4-də Azərbaycan Televiziyasına müsahibəsi zamanı manatın kəskin möhkəmlənməsinin iqtisadiyyatımız, ilk növbədə milli istehsal, eyni zamanda, ixracatla məşğul olan sahibkarlarımız üçün faydalı olmayacağı ilə bağlı fikirlər səsləndirib. Nazir bu məsələyə büdcə qaydası prizmasından toxunub, yəni Maliyyə Nazirliyi büdcə qaydası çərçivəsində hər il orta və uzunmüddətli dövrdə dövlət büdcəsinin, daha doğrusu, dövlət xərclərinin maliyyələşdirilməsi üçün neft daxilolmalarından istifadə səviyyəsini müəyyənləşdirir. Beləliklə, nazir manatın məzənnəsinin kəskin və ya ifrat dərəcədə möhkəmlənməsinin daxili istehsalçıların fəaliyyətinə mənfi təsirini, bu vəziyyətin də, öz növbəsində idxal üçün cəlbəddi vəziyyət yaradacağını, bunun da Azərbaycan dövlətinin marağında olmadığını qeyd edib.

Bu fikirləri AZƏRTAC-a müsahibəsində Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin Elmi fəaliyyətin təşkili və idarə edilməsi departamentinin direktoru, iqtisad elmləri doktoru, professor Zahid Məmmədov bildirib.

**Zahid Məmmədov deyib:** "Dünya təcrübəsinə nəzər salsaq, görürük ki, manatın həddindən artıq möhkəmləndirilib xarici valyutalar qarşısında dəyər qazanması nəticədə sənayedə istifadə edilən idxal xammalı və ya əsas ərzaq mallarının qiymətlərini yüksəldir və beləliklə bu, iqtisadiyyatda inflyasiyanın artması ilə bağlı siqnallar ötürə bilər. Belə olan təqdirdə xaricdən mal idxal etmək yerli məhsula nisbətən daha faydalı olacaqdır ki, bu da yerli istehsalın zəifləməsinə və daha geniş idxalın güclənməsinə yol açacaqdır. Təbii ki, nəticədə valyuta rezervlərinin əriməsi və daha sonra isə milli pul vahidinin dəyərinin zəifləməsi prosesi baş verə bilər. Bu da, öz növbəsində daxildə iş yerlərinin, məşğulluğun azalması, bütövlüklə büdcədə vergi daxilolmalarına mənfi təsir göstərə bilər".

Azərbaycanın valyuta ehtiyatları artır Milli valyutanın istər həddindən artıq dəyərləndirilməsi, istərsə də dəyərsizləşdirilməsi ilə bağlı dünya üzrə tədqiqatların aparıldığını bildirən professor məzənnə siyasətinin sağlam və neytral siyasət üzərində qurulmalı olduğunu bildirib. "Bütövlükdə,

Azərbaycan hökumətinin qarşısında mövcud makroiqtisadi durum şəraitində üç başlıca vəzifə - inflyasiyanın məhdudlaşdırılması, milli valyutanın məzənnəsinin sabitliyinin qorunması, bank sektorunun inkişafı və maliyyə sabitliyinin təmin olunması durur. İqtisadiyyatın şaxələndirilməsi ilə milli istehsala nail olmaq üçün ən optimal yol istehsalı artırmaqdır. Milli iqtisadiyyatımızda özəl sektorun ümumi payının 70 faizi ötməsi böyük nailiyyətdir. Polşada bir neçə gün bundan əvvəl "Azərbaycan Ticarət Evi" açılıb. Azərbaycanın, ümumiyyətlə, müxtəlif ölkələrlə bütün sahələrdə sıx əməkdaşlığı var və bu fəaliyyət uğurla davam etdirilir. Prezident İlham Əliyev tərəfindən həyata keçirilən uğurlu iqtisadi siyasət ölkəmizin milli pul vahidinin güclənməsinə yol açıb. Dünyada gedən qloballaşma, ölkələrarası inteqrasiya prosesinin dərinləşməsi, qarşılıqlı əlaqə və bir-birinə bağlılığın dünyaya iqtisadiyyatın inkişafının əsasını təşkil etdiyini nəzərə alsaq, bu sahəyə ölkəmizin verdiyi töhfələri də xüsusi qeyd etməliyik. Respublikamızda həyata keçirilən davamlı sabitləşdirmə siyasəti nəticəsində makroiqtisadi sabitlik təmin edilib. Bu sahədə mühüm əhəmiyyətli komponentlər, siyasi, iqtisadi və vətəndaş həmrəyliyi öz təsdiqini tapıb ki, buna nadir ölkələrdə nail olunur. Valyutanın dəyərinə təsir amilləri içərisində bu komponentlərin birində axsamaların olması problemlərə yol açır. Diqqət etsək, görürük ki, Azərbaycanda bu gün tədiyyə balansının profisitədir, valyuta ehtiyatlarına təzyiq azalıb və bu ehtiyatlar artmaqdadır. Milli valyutamızın xarici dəyərinin sabitliyi inflyasiya gözləntilərinin səngiməsinə səbəb olub. Bütün bunlar pulun sabitliyini davam etdirməyə imkan yaradır. Düşünürəm ki, Maliyyə Nazirliyi, Mərkəzi Bank və Maliyyə Sabitliyi Şurası bu məsələlərlə bağlı gələcəkdə də lazımlı addımlar atacaqdır", - deyər professor bildirib.

Dünya təcrübəsi göstərir ki, valyutaya təsir edən amillər daha çox fundamental amillər deyil, psixoloji amillərdir Zahid Məmmədov valyuta məzənnəsinə dair düşmə hadisəsinin yalnız val-

yuta ticarəti ilə məşğul olan qurumları maraqlandırmadığını, eyni zamanda, ölkə iqtisadiyyatının bütün sektorlarındakı xərcləri yüksəldərək inflyasiyanın sürətli artımına səbəb olduğunu vurğulayıb. Qeyd edib ki, buna görə də ölkənin xarici bazar payının artması bütün vətəndaşların həyat səviyyəsinə təsir edir. Valyuta siyasəti dünya iqtisadi inteqrasiya prosesləri kontekstində iqtisadiyyatın daxili və xarici dinamik tarazlığını təmin edib, beynəlxalq ödəmələri müəyyən sistem daxilində yerinə yetirmək, tədiyyə balansını tənzimləmək məqsədilə ölkənin cari strateji məqsədlərinə uyğun həyata keçirən tədbirlərin məcmusudur. Bu siyasət ölkənin daxili və xarici iqtisadi problemlərinin həllinə yönəlik valyuta tənzimlənməsi nəzarəti olub, bu sahədə bazar, qızıl və valyutadan səmərəli istifadə, beynəlxalq miqyasda müvafiq təşkilatlarda iştirak məsələlərinə aydınlıq, ölkədaxili və ölkəxarici valyuta problemlərinin sistemli formada təhlili kimi ümdə məsələləri özündə birləşdirir. O qeyd edib ki, manatın məzənnəsinin milli iqtisadiyyatın inkişafına təsir edən ən önəmli göstəricilərdən biri olduğuna xüsusi diqqət yetirilməlidir: "Bəzən valyuta və məzənnə mövzusunda elmə söykənməyən, əsasları olmayan fikirlərin söylənməsi bu bazarda yüksək və qeyri-simmetrik inflyasiya və məzənnə gözləntilərinə, yəni iqtisadi subyektlərin valyuta ucuzlaşması, qiymətlərin artırılması üçün bir siqnal ötürücüsü ola bilər. Belə mövzularda diqqətli olmaq vacibdir. Şübhəsiz, əhali arasında maliyyə maariflənməsi davam etməlidir. Çünki dünya təcrübəsi göstərir ki, bu gün valyutaya təsir edən amillər daha çox fundamental, yəni iqtisadiyyatdan qaynaqlanan amillər deyil, psixoloji amillərdir. Yəni, valyuta məzənnəsi haqqında deyilən assimetrik mövzuların müzakirəsi qəbul edilməzdir".

Valyuta məzənnə siyasətinə təsir edən amilin tələb və təklif əsasında nəzərə alındığını bildirən iqtisadçı alim monetar və fiskal, yəni Mərkəzi Bankın valyuta bazarında iştirakı, büdcənin icrası ilə əlaqədar hökumətin fəaliyyəti,



şafının sabitliyi barədə dəfələrlə hesabatlar hazırlayıblar

Zahid Məmmədov deyib: "Məzənnə ilə bağlı fikir iqtisadi reallığa və elmi tədqiqatlara əsaslanmalıdır. Bunun üçün daxili və xarici qiymət səviyyəsi, xarici ticarət balansına aid statistik göstəricilər təhlil edilməli, beynəlxalq kapital balansında dəyişikliklər, dövlət büdcəsinə aid göstəricilər, xarici borcun faiz ödəmələri, pul miqdarında dəyişmələr, Mərkəzi Bankda qızıl və valyuta ehtiyatlarının həcmi, beynəlxalq qurumların ölkə iqtisadiyyatı ilə bağlı dəyərləndirmələri nəzərə alınmalıdır. Beynəlxalq maliyyə təşkilatları, iqtisadi qurumlar ölkəmizin iqtisadi inkişafının sabitliyi barədə dəfələrlə hesabatlar hazırlayıblar. Nüfuzlu reyting agentlikləri öz hesabatlarında Azərbaycan iqtisadiyyatının 2018-2021-ci illərdə orta hesabla 3 faiz artacağına dair proqnozlar ifadə ediblər.

Valyuta məzənnə siyasətinin milli iqtisadiyyatla dünya iqtisadiyyatı arasında vasitə olduğunu nəzərə alsaq, məzənnənin bir tərəfdən ciddi makroiqtisadi göstəricisi kimi qəbul edildiyini, digər tərəfdən isə valyuta-məzənnə tarazlığının dövlətin iqtisadi siyasətinin prioritet məqsədlərindən birinə çevrildiyini deyə bilərik. Ölkənin dünya bazarında rəqabət qabiliyyətliyi valyuta məzənnəsinin dinamikasından asılıdır və valyuta kursunun köməyi ilə xaricdə istehsal edilən istənilən mal və xidmətlərin qiymətini ölçmək olar. Ona görə də hər bir ölkənin milli pul vahidinin xarici dəyəri o ölkənin iqtisadi imkanlarını ortaya qoyan ən önəmli göstəricilərdən biri hesab olunur. Bu baxımdan dünyada iqtisadi cəhətdən uğurlu, ancaq pulun dəyəri sürətlə düşən bir ölkəni tapmaq mümkün deyil. Azərbaycanda makroiqtisadi tarazlığın təminatı üçün pul tədavülünün dayanıqlılığı, büdcənin tarazlığı, valyuta məzənnəsinin sabitliyi təmin edilir. Manatın dayanıqlılığı, ölkə daxilində pulun funksiyasına aid bütün məsələləri yerinə yetirməsi və beynəlxalq tədavül sferasında ölkəmizi layiqli təmsil etməsi üçün görülməli tədbirlər davam edir. Getdikcə milli iqtisadiyyatımızda ən yaxşı inkişaf göstəricilərinin məhz neftdən kənar istiqamətlərdə qeydə alınması həyata keçirilən tədbirlərin nəticəsidir. Azərbaycanda fiskal siyasətlə bağlı həyata keçirilən islahatların müsbət nəticələri bu baxımdan xüsusi qeyd edilməlidir.

Əminlik ki, ölkəmizdə 2019-cu ildə də makroiqtisadi sabitliyin dayanıqlılığının gücləndirilməsi davam edəcəkdir".

Qeyd edib ki, dünya iqtisadiyyatında Azərbaycanın xüsusi çəkisi var. Ölkəmiz regionda və dünyada həyata keçirilən ən iri layihələrin iştirakçısıdır və onun əsas qərarverici aktyorlarından biridir Professor Azərbaycanda siyasi, iqtisadi sabitliyin, vətəndaşlıq həmrəyliyinin tam təmin olunaraq, güclü, müasir çağırışlara cavab verən iqtisadi sistemin qurulduğunu və həyata keçirilmiş nəticələrin tam iqtisadi statistik göstəntüsünün ölkənin cari tədiyyə balansında öz əksini tapdığını bildirib.

Qeyd edib ki, dünya iqtisadiyyatında Azərbaycanın xüsusi çəkisi var. Ölkəmiz regionda və dünyada həyata keçirilən ən iri layihələrin iştirakçısına və onun əsas qərarverici aktyorlarından birinə çevrilir. Azərbaycanda bütün şərtlər var. İstər Azərbaycan prezidentinin əhali, iş adamları, beynəlxalq maliyyə təşkilatları ilə görüşləri, istərsə də ölkəmizdə gedən bütün daxili və xarici şərtlərin dəyərləndirilməsi və dövlətin ciddi nəzarətində olması bu sahədə böyük imkanlar yaradır. Valyuta məzənnəsi də məhz makroiqtisadi göstəricinin əsası olduğu nəzərə alınaraq ən yüksək səviyyədə təqib edilir və onun sabitliyi üçün zəruri addımlar atılır. Narahatlığa ehtiyac yoxdur. Ölkəmizdə qeyri-neft sektoru gündən-günə inkişaf edir. Turizm sektorunda böyük irəliləyiş var. Strateji valyuta ehtiyatları artır. Məhz iqtisadi sahədə getdikcə artan imkanlar nəticəsində Azərbaycanın milli pul vahidi sabitliyini qoruyur və qoruyacaqdır. Beynəlxalq maliyyə təşkilatları, iqtisadi qurumlar ölkəmizin iqtisadi inki-

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun keçirdiyi müsabiqəyə təqdim etmək üçün**

**Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği**

# Gözəllik, ismət, ləyaqət, sədaqət rəmzi – kəlağayı



Yüz illərdir bizimlə yol gəlir. Nə yaşını bilirlik, nə də rənglərinin seyrindən, cazibəsindən xəbərimiz var. Xoş günümüzdə də boynumuzda gəzdirmişik, kədərli anlarda da başımızda olub. Amma heç vaxt onun harada yarandığını və nədən bizə bu qədər xoş, məhrəm gəldiyini düşünməmişik... Sevə-sevə gəzdirib nənələrimiz kəlağayını. Nəfəsləri hopub bu gözəl, zərif baş örtüyünə. Bu zərifiyin, gözəlliyin özündə, mahiyyətində, fəlsəfəsində çox sirlər gizlənib. Beləcə, kəlağayı Azərbaycanın milli qadın geyimlərinin təkrarsız elementlərindən birinə çevrilib.

Kəlağayı Azərbaycan qadınuna məxsus, ipək sapdan toxunmuş, dördkünc formalı baş örtüyüdür. O, bu gün də özündə Odlar Yurdu Azərbaycanın qədim tarixini, mədəniyyətini, adət-ənənələrini yaşadır. Kəlağayı yalnız Azərbaycanda hazırladığı üçün unikaldır. Artıq üç əsrdən çoxdur ki, o, Azərbaycanın ənənəvi qadın geyimlərində istifadə olunur.

Bakı Dövlət Universitetinin kafedra müdiri, "İnkişaf" Elmi Mərkəzinin üzvü Rəna İbrahimbəyova deyir: "Adı-dən-adi baxdıqımız kəlağayı rəngi, hazırlanma texnologiyası, daşdığı mənə və məzmununa görə düşündüyümüz qədər də adi bir sənət nümunəsi deyilməz. Kəlağayı əsrlər boyu Azərbaycanda geniş yayılmış qadın geyiminin ayrılmaz hissəsi olan baş örtüyünün adıdır ki, bu da ən müxtəlif şəraitlərdə - xeyirdə, şərdə, təntənəli və adi günlərdə istifadə edilib". Onun sözlərinə görə, kəlağayının üzərindəki naxışlar kainatın və dünyanın quruluşunu təsvir edir. Örpəyin kənarındakı haşiyə dağ anlamındadır, bu, insanları qoruyur. Ortadakı haşiyə isə o biri dünyanı təsvir edir və naxışlardan göründüyü kimi, o dünya indikindən daha rəngli və mürəkkəbdir.

Azərbaycanda kəlağayı yalnız qadın gözəlliyini tərənnüm etmirdi. Bunu həm də qurulacaq ailənin təməl daşı hesab etmək olardı. Belə ki, kəlağayısını oğlana bağışlayan qız öz eşqinə sadiq qalacağına and içirmiş. Yaxud

elçilik mərasimində oğlan tərəfdən bir qadın qırmızı kəlağayıya bükülmüş nişan üzüyünü təqdim edərdi. Xınayaxdı mərasimində gəlin gedən qızın başına qırmızı kəlağayı atıb, əl-ayağına xına yaxardılar. Hətta bəyin sağında və solunda dayanan dostlarının boynuna, gəlin maşınınun güzgüsünə də kəlağayılar bağlanardı. Bu ənənə indi də Azərbaycanın bəzi bölgələrində qorunub saxlanmaqdadır.

Eyni zamanda, kəlağayı sosial fərqləri aradan qaldırırdı, belə ki, varlı qadınların kəlağayısı yoxsul qadınların kəlağayısından heç nə ilə seçilməzdi. Kəlağayı həm də sülhsevər missiyanı özündə yaşadı. Belə ki, müxtəlif səbəblərdən yaranmış münəfiqə zamanı qadın başındakı kəlağayını yerə atarsa, dava edən şəxslər dərhal savaşı dayandırarlardı.

**Kəlağayının tarixindən:**

Arxeoloji və etnoqrafik tədqiqatlara görə, Azərbaycanda ipəyin 2000 ildən çox tarixi var və Böyük İpək Yolunun yaranması ilə sıx bağlıdır. Əsrlər boyunca Odlar Yurdu Azərbaycan dünyanın ipəkçilik mərkəzlərindən biri hesab olunurdu. Burada milli geyimlərin hazırlanmasında ipək parçalarından geniş istifadə edilirdi. Mütəxəssislərin fikrincə, hələ V-VI əsrlərdə Mingəçevirdə qızılı işləmələrlə ipək baş örtükləri – kəlağayının sələfi olan ipək yaylıqlar dəbdə olub.

Azərbaycanda ipək parça emalı, parçanın rənglənməsi texnologiyalarının ən azı 300 yaşı var. Amma hələ bundan çox-çox əvvəl, XIII əsrdə İtaliyalı səyyah Marko Polo Şamaxı və Bərdədə toxunan ipək yaylıqların gözəlliyini təsvir edirdi. XVII əsrdə Azərbaycana gəlmiş holland səyyahı Y.Streys yazırdı ki, Şamaxı bazarında "xəz, gümüş və qızıl işləməli ipək yaylıqlar satılır...".

Arxeoloq A.P.Fituni "Şirvanın son paytaxtının tarixi" məqaləsində yazırdı: "1795-ci ildə İran şahı Ağaməhəmmədin Gürcüstana, Muğana, Talış və Şirvana hücumu zamanı Şirvan xanı Mustafa öz yaxın qohumları ilə yaxın-

lıqda yerləşən Fit dağındakı qalaya çəkilib. Onlar qaladan çox da uzaq olmayan Basqal şəhəriçiyində baramaçan və ipəyirən fabrik açılar".

Müxtəlif illərdə Azərbaycanda səfərdə olmuş A.Oleari, Şiptberger, Kontarini, Afanasi Nikitin, E.Çələbi, A.Düma, F.Kotov, R.Conson, T.Olkok, C.Renni və R.Çini kimi səyahətçi və diplomatlar öz qeydlərində kəlağayı haqqında maraqlı məlumatlar vermişlər.

XVII əsrdə I Pyotr Xəzər boyu ayaqlara yürüşə hazırlaşarkən, əsasən, ipəkçilik rayonlarını ələ keçirməyi nəzərdə tutmuşdu. O, bu torpaqları ələ keçirdikdən sonra topladığı xam ipəyi Qərbi Avropa ölkələrinə, o cümlədən İngiltərəyə, Hollandiyaya, Fransaya, Polşaya ixrac etmək niyyətində idi. O dövrün arxiv sənədlərində 1724-cü ildə rus tacirlərinin Təbrizdən və Şamaxıdan Həştərkanə mal aparmaları haqqında məlumatlara rast gəlmək olur.

İpək parça üzərində gözəl rəsmlərin çəkilməsinə dəhi Nizaminin "İsgəndərnamə" poemasında da rast gəlirik. Dünyanı fəth etmək arzusunda olan Makedoniyalı İsgəndər Bərdə hökmdarı Nüşabə ilə görüşür. Nüşabə ona saray rəssamları tərəfindən İsgəndərin ipək parça üzərində çox məharətlə çəkilmiş portretini təqdim edir. Makedoniyalı İsgəndər nəinki Nüşabənin ağlına, həm də saraydakı qadın rəssamların məharətinə heyran qalır və müharibə fikrindən daşınır.

"Kəlağayını ərsəyə gətirmək evə təzə gəlinin nəzini çəkməkdən ağırdır" Kəlağayı zərifiyyətinə, rəngarəngliyinə və gözəlliyinə görə tarixən sənət nümunəsi hesab olunub. Ona el-oba arasında rəğbət bəslənməsinin səbəblərindən biri də ağır və çətin zəhmətlə hasil edilməsidir. Ustaların dediklərinə görə, "kəlağayını ərsəyə gətirmək evə təzə gəlinin nəzini çəkməkdən ağırdır". Belə ki, kəlağayının hazırlanması bir neçə mərhələdən keçməklə çoxlu vaxt tələb edir.

Çəkisi 125 qram olan, bir üzükdən keçə bilən bu unikal örtüyün boyanıb, naxışlanması kişilər tərəfindən həyata keçirilir. Belə ki, qaynayan rənglərlə, qəliblə işləmək kimi çətin işin öhdəsindən yalnız kişilər gələ bilər. Bu işdə aparıcı qüvvə boyaqçidir. Çünki hazır kəlağayıları küpəxanada qaynar şəkildə boyamaq böyük zəhmət, virtuoz bacarıq və incə duyma qabiliyyəti tələb edir. Əsasən, ağ, qara, soğanı və yaşıl rənglərdə kəlağayının boyanmasında sumaq, zirinc, narınc, cır alma, zəfəran, qarağat və s. bitkilərdən istifadə edilir. Hər bölgənin kəlağayısı digərindən haşiyəsindəki ornamentlərə görə fərqlənir. Şəki və Basqal kəlağayıları içərisində "Şah buta", "Saya buta" və "Xırda buta" çeşnilərindən daha çox istifadə olunur. "Heyrat", "Soğanı", "İstiotu", "Albuxa-

nı", "Abi", "Yələni" adlı olvan kəlağayılar da vaxtı ilə Yaxın Şərq və Qafqaz xalqları arasında böyük şöhrət qazanmışdı.

Hazırda ölkəmizdə kəlağayı toxuculuğu işini davam etdirən sülalələr çoxdur. Şəki şəhərində Şamilovlar nəslində bu sənətin mahir ustası sayılır. Mərhum Şövkəziya Şamilovun törəmələri indi bu sənəti uğurla davam etdirirlər. Müxtəlif illərdə Basqal və Şəkidən çıxmış sənətkarlar yalnız Azərbaycanın digər bölgələrində deyil, eləcə də Gürcüstanda, Türkmənistanda, İranda, Rusiyada və Özbəkistanda da kəlağayı istehsalının təməlini qoymuşlar.

Hazırda Basqalda "İnkişaf" Elmi Təşkilatın təşəbbüsü ilə "Kəlağayı" Mərkəzi fəaliyyət göstərir. Həmçinin, Basqalda unikal interaktiv "Kəlağayı" muzeyi yaradılmışdır. Bura gələn ziyarətçilər nəinki kəlağayının tarixi və ənənələri ilə tanış olurlar, eləcə də sənətin yaranma prosesini canlı görüb, məhsulun hazırlanmasında da iştirak edirlər.

**İpək tellərin birləşdiriyi ünvanlar** Kəlağayının daha çox Şəkidə və Basqalda toxunmasının və yüksək keyfiyyətinin səbəbi, heç şübhəsiz, Şəki ipəyidir. Tədqiqatlar göstərir ki, Şəkidə ipəkçiliyin tarixi miladdan əvvəlki dövrlərə təsadüf edir. Şəki uzun illər Azərbaycanda, eləcə də Qafqazda ipəkçiliyin mərkəzi olub. XIX əsrdə dünyada ən böyük ipəkçilik fabriki məhz Şəkidə fəaliyyət göstərmişdir. Şəki ipəyi nəinki Azərbaycanda, həmçinin Şərq ölkələrində, Avropada, Rusiyada da tanınır və yüksək qiymətləndirilir. Hətta II Nikolayın çarlığı dövründə rus imperiyasında tədaviyə buraxılan beşyüzlük əsginazların tərkibinə əzilməməsi, qırışmaması üçün məhz Şəki ipəyi qatılırdı. Maraqlı bir fakt da ondan ibarətdir ki, rus çarı İvan Qrozniyə ipək saplardan toxunmuş və mirvari ilə bəzədilmiş əlcək hədiyyə etmişdir. Azərbaycanda istehsal edilən bu ipək sapları və parçalar Rusiyada da yayılmışdır. Adına "şemaxeyka" deyilən bu parça çox bahalı olub, hər kəsin arzu etdiyi hədiyyə hesab edilirdi. İpək parçalar Avropada da yüksək qiymətləndirilib.

Fransanın Lion şəhərində Sent-Etyen şirkəti Şəki ipəyinin daimi alıcılarından idi. XIX əsrin əvvəllərində Şəkini ipəkçilikdə qazandıqı uğurlarına görə "Qafqazın Lionu" adlandırıldılar. Kəlağayı istehsalı ilə məşğul olan yerli əhali ipəyi daha çox Şəkidə hazırlayıb, kəlağayını Basqalda yaradırdılar. Beləliklə, hər iki bölgə arasında müəyyən qədər məsafə olsa da, onların yollarını, elə məhz "ipək telləri" bağlayırdı. Təsəvvüfi deyil ki, 1862-ci ildə Londonda keçirilən beynəlxalq sərgidə Şəki ipəyi nümayiş etdirilib, basqallı toxucu Nəsir Abdüləziz oğlu təqdim etdiyi nəfis kəlağayıya görə gümüş medal və

diplomla mükafatlandırılmışdı. XIX əsrdə Basqala gəlmiş jurnalist M.N. Lebedev-Kostromsev kəlağayı toxunan karxanaları gəzib, toxucuların ağır vəziyyətdə çalışmalarına baxmayaraq, öz sənətlərinə sadiqliyini qeyd edirdi ("Kavkaz" qəzeti, 1882-ci il, N310). Onu da qeyd edək ki, Azərbaycanda ilk kəlağayı sərgisi 2005-ci ildə açılıb. Növbəti illərdə Azərbaycan kəlağayılı Türkiyədə, Gürcüstanda, Macarıstanda, Avstriyada, İtaliyada, ABŞ-da, Belçikada, Malayziyada və digər ölkələrdə keçirilən sərgilərdə təqdim olunub.

**Qədim yaylığın yeni həyatı**

Kəlağayı xarici ölkələrdən gələn qonaqları daim özünə cəlb edib. Rusiyalı məşhur teleaparıcı Yana Çurikova etiraf edir ki, Azərbaycanın milli yaylığı – kəlağayı çox xoşuna gəlir. O, kəlağayını Moskvada da həvəslə örtür, belə ki, kəlağayı müxtəlif geyimlərlə gözəl görünür və obrazı etnik ton verir.

Hazırda «Azerbaijan Kelagayi» milli brendi bu gözəl baş örtüyünü bütün dünyada tanıdır və artıq bir sıra xarici dizaynerlərlə əməkdaşlıq etməyə başlayıb. Brendin təsisçisi Əminə Məlikovanın sözlərinə görə, "kəlağayı Azərbaycan mədəniyyətinin bir hissəsidir, atalarımızın yaratdığı və bizə bəxş etdiyi gözəl bir sənətdir".

Bu gün kəlağayıya yeni nəfəs verilir. Kəlağayı müasir və dəblə geyinən qadınların qarderobuna elə uyğunlaşmış ki, bütün modelyrlərimiz kolleksiyalarında ondan istifadə edirlər.

Milli dəyərlərimizin qorunmasına yüksək diqqət və qayğı göstərilən ölkəmizdə kəlağayı sənətinin inkişafı da diqqət mərkəzindədir. Heydər Əliyev Fondunun çoxşaxəli fəaliyyəti nəticəsində kəlağayı sənətinin Azərbaycan xalqının milli-mənəvi dəyərlər sistemində ən mühüm mədəniyyət nümunəsi olduğu beynəlxalq səviyyədə öz təsdiqini tapmışdır. Belə ki, UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə Hökumətlərə Komitəsinin 2014-cü il noyabrın 26-da keçirilən iclasında Azərbaycan kəlağayı sənəti "Kəlağayı simvolizmi və ənənəvi sənəti" adı ilə UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə Repräsentativ Siyahısına daxil edilmişdir.

Kəlağayı sənəti, onun mahiyyəti, dünya miqyasında tanınması üçün dövlətimiz tərəfindən atılan addımlara yalnız sevinmək olar. Nə xoş ki, unudulmaqda olan bu milli-mənəvi sərvətimizi qoruyub saxlamağa çalışan insanlar var. Əminik ki, Azərbaycan yaşadıqca, kəlağayımız da yaşayacaq. Çünki onda nənələrimizin nəfəsi, doğmalığ hərəratı var. Məhz buna görə də kəlağayımız var olduqca bu nəfəs də duyulacaq, ruhumuz bu hərəratdən xoş olacaq...

**Yeganə MƏMMƏDOVA**

## On ayda Azərbaycanın xarici ticarət dövriyyəsi 26534,3 milyon dollar olub

Yanvar-oktyabr aylarında Azərbaycan Respublikasının hüquqi və fiziki şəxsləri dünyanın 178 ölkəsindəki tərəfdaşları ilə ticarət əməliyyatları həyata keçirib, 104 ölkəyə məhsul ixrac olunub, 171 ölkədən idxal edilib. Dövlət Statistika Komitəsindən bildiriblər ki, gömrük orqanlarında qeydiyyatı aparılmış, lakin gömrük rəsmiləşdirilməsi tam baxış çatdırılmamış ixrac olunan xam neft və təbii qazın statistik qiymətləndirilmiş dəyəri nəzərə

alınmaqla 2018-ci ilin yanvar-oktyabr aylarında ölkənin xarici ticarət dövriyyəsi 26534,3 milyon ABŞ dolları, o cümlədən ixracın dəyəri 17281,7 milyon dollar, idxalın dəyəri 9252,6 milyon dollar təşkil edib, nəticədə 8029,1 milyon dollarlıq müsbət ticarət saldosu yaranıb. 2017-ci ilin yanvar-oktyabr ayları ilə müqayisədə xarici ticarət dövriyyəsi faktiki qiymətlərlə 36,4 faiz, o cümlədən ixrac 38,3 faiz, idxal 33,0 faiz artıb. Real ifadədə

isə dövriyyə 1,3 faiz, o cümlədən ixrac 1,0 faiz, idxal 1,9 faiz artıb. Dövlət Gömrük Komitəsinin məlumatlarına əsasən, ixracın 27,7 faizini İtaliyaya, 9,3 faizini Türkiyəyə, 6,3 faizini İsrailə, 4,7 faizini Hindistana, hər biri 4,5 faiz olmaqla Çexiya və Tayvana (Çinin əyaləti), 4,3 faizini Almaniya, 3,5 faizini Kanadaya, 3,4 faizini İndoneziyaya, 3,2 faizini Rusiyaya, 3,0 faizini Portuqaliyaya, 2,8 faizini Fransaya, 2,7 faizini Gürcüstana, qalan 20,1 faizini

isə digər ölkələrə göndərilmiş məhsulların dəyəri təşkil edib. Ölkəmizə idxal olunan məhsulların ümumi dəyərinin 16,0 faizi Rusiya, 14,2 faizi Türkiyə, 10,3 faizi Çin, 5,7 faizi Almaniya, 4,9 faizi ABŞ, 4,4 faizi İsveçərə, 3,9 faizi Ukrayna, 3,7 faizi Yaponiya, 3,3 faizi İran, 3,0 faizi İtaliya, 2,1 faizi Birləşmiş Krallıq, 1,8 faizi Cənubi Afrika Respublikası, 26,7 faizi isə digər ölkələr ilə aparılmış idxal əməliyyatlarının payına düşüb.



13-19 dekabr 2018-ci il

# Əli bəy Hüseynzadə "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti İli" 100



XIX əsrin sonu - XX əsrin əvvəlində türk-müsəlman dünyasının yetirdiyi nadir siyasi və ədəbi simalardan biri də Əli bəy Hüseynzadədir. O, ilk dəfə türkcülük ideyasını irəli sürmüş, onun elmi-nəzəri əsaslarını işləyib hazırlamaqla turançılığın məfkurə hərəkatına çevrilməsinə nail olmuşdur.

Görkəmli ictimai xadim, pedaqoq, həkim, jurnalist, yazıçı-publisist, rəssam, musiqişünas Əli bəy Hüseynzadənin oğlu Hüseynzadə 1864-cü ildə Salyanda ruhani müəllim ailəsində doğulmuşdur. Qafqaz Şeyxülislamı Axund Əhməd Hüseynzadənin qız nəvəsidir. Tiflisdə Qafqaz Müsəlmanları Ruhani İdarəsinin nəzdində altısinifli məktəbdə (1870-75), birinci şəhər gimnaziyasında (1875-85) oxumuş, Peterburq Universitetinin fizika-riyaziyyat (1885-89), İstanbul Universitetinin hərbi tibb fakültəsində (1890-95) ali təhsil almışdır. İstanbulda Heydərpaşa xəstəxanasında yüzbaşı rütbəsində dermatoloq (dəri xəstəlikləri) ixtisası üzrə həkim (1895-97) işləmişdir. 1897-ci ildə Türkiyə-Yunanistan müharibəsi başlanarkən "Hilal-Əhmər" heyətində türk ordusu tərkibində Tesalyaya ezam edilmiş, 3 il hərbi xidmətdə olmuşdur. 1900-cü ildə müsabiqə yolu ilə İstanbul Universitetinin dəri-zöhrəvi xəstəlikləri kafedrasında professor köməkçisi (dosent) vəzifəsinə seçilmişdir. Eyni zamanda, bədi və elmi yaradıcılıqla da məşğul olmuşdur. Hələ təhsil illərində Peterburqda tələbə siyasi dərnəklərində iştirak edən Ə.Hüseynzadə siyasi fəaliyyətini İstanbul Universitetində də davam etdirmiş, tələbə yoldaşları ilə birlikdə Sultan Əbdülhəmid rejiminə qarşı məşhur "İttihad və tərəqqi" partiyasının əsasını qoymuşdur. Siyasi fəaliyyətinə görə sultan xəfiyyələri tərəfindən təqib edilən Əli bəy 1903-

cü ilin əvvəlində Bakıya köçməyə məcbur olur. Xarici ölkədə təhsil aldığına görə Rusiya ərazisində həkim işləməsinə icazə verilmədiyindən Ə.Hüseynzadə jurnalistika sahəsində çalışmış, "Kaspi" və "Baku" qəzetlərində əməkdaşlıq etmişdir. Birinci rus inqilabı günlərində nəşrinə milyonçu Hacı Zeynalabdin Tağıyev tərəfindən icazə alınan və maliyyələşdirilən "Həyat" (1905-06) qəzetinin, "Füyuzat" (1906-07) jurnalının, Ə.Topçubaşovun əvəzinə "Kaspi" qəzetinin baş mühərriri olmuşdur.

Ə.Hüseynzadə jurnalistliklə bərabər, siyasi-ictimai fəaliyyətini də genişləndirmişdir. 1905-ci ilin aprelində "Ümumrusiya müsəlmanlarının ehtiyaclarına dair" qraf Vitteyə təqdim etmək üçün Peterburqa göndərilən Rusiyanın müsəlman liderlərindən ibarət 11 nəfərlik heyətdə təmsil olunmuş, Rusiya Müsəlman İttifaqının gizli şəkildə çağırılmış qurultaylarının işində iştirak etmişdir.

Ə.Hüseynzadənin çoxsaxəli fəaliyyətinin təməlinə turançılıq məfkurəsi dururdu. O, türk xalqlarının milli birliyi, müstəqil dövlətçilik fikrini ilk dəfə irəli sürmüş, onun elmi-nəzəri əsaslarını işləyib hazırlayaraq, qüvvətli ideoloji hərəkatı çevrilməsini təmin etmişdir.

Ə.Hüseynzadə yaradılmasını nəzərdə tutduğu milli cəmiyyət quruculuğunda müasir insan əlinə böyük əhəmiyyət verirdi. "Türk qanlı, müsəlman etiqadlı, firang fikrli, Avropa qiyafəli fəda" tərbiyə edib yetişdirmək ideyasını irəli sürürdü. Əli bəyin fikirləri XX əsrin 10-cu illərində milli dirçəliş uğrunda mübarizələrin qida mənbəyinə çevrilmiş, "türkləşmək, islamlaşmaq,

müasirləşmək" şəklində siyasi süara çevrilərək, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin dövlət atributlarında reallaşmışdır.

1907-ci ildə Sultan Əbdülhəmidin təzyiqi altında "Füyuzat" jurnalı bağlandıqdan sonra Ə.Hüseynzadə pedaqoji fəaliyyət göstərmiş, Bakıda "Səadət" məktəbinin müdiri olmuş, "Tərəqqi" və "Həqiqət" qəzetlərində çalışmış, məşhur "Siyasəti-fürusət" əsərini hissə-hissə nəşr etdirmişdir. Türkiyədə Sultan Əbdülhəmid taxtdan salındıqdan iki il sonra inqilabçı yoldaşları olan gənc türklərin dəvətilə 1910-cu ildə Türkiyəyə getmiş, İstanbul Universitetində professor vəzifəsində pedaqoji fəaliyyətini davam etdirmişdir. Türkiyənin siyasi, ictimai və mədəni həyatında yaxından iştirak etmiş, Əhməd Ağaoğlu, Yusif Akçura, Ziya Göyaly, Məhəmməd Əmin Rəsulzadə ilə "Türk ocağı" dərnəyində çalışmış, Birinci Dünya müharibəsi (1914-18) illərində "Turan" heyətində Qərbi Avropanın bir neçə ölkəsinə gələrək, türkcülük təbliğatı aparmış, 1916-cı ildə Berlində "Türk qövmləri konqresi"ndə, 1917-ci ildə Stokholmda beynəlxalq sosialist konqresində, 1926-cı ildə Bakıda türkoloji qurultayda iştirak etmişdir.

1918-ci ildə Türkiyə hökumətinin tapşırığı ilə "Azərbaycanın yeni bir dövlət halında qurulması məsələsinə oranın irəli gələnləri ilə birlikdə müzakirə" etmək üçün Əhməd Ağaoğlu ilə Qafqaza göndərilmiş, Gəncədə Nuru paşa ilə görüşmüşdür. Türkiyə Cümhuriyyətini alqışlamış, Mustafa Kamal paşa Atatürkə "Ona inan" adlı şeir həsr etmişdir. Ə.Hüseynzadə 1940-cı ildə İstanbulda vəfat etmişdir.

**Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun keçirdiyi müsabiqəyə təqdim etmək üçün**

## Regionların sosial-iqtisadi inkişafının təşviq edilməsi

# İQTİSADI YÜKSƏLİŞ YENİ ÇAĞIRIŞLARA ADEKVAT TƏDBİRLƏRİN GÖRÜLMƏSİNİ ZƏRURƏTƏ ÇEVİRİB

Azərbaycanda həyata keçirilən uğurlu sosial-iqtisadi siyasət nəticəsində 2004-2018-ci illər ərzində iqtisadiyyatda sıçrayışlı inkişaf tendensiyası baş vermiş, sosial infrastruktur köklü şəkildə dəyişmiş, özal bölmənin, o cümlədən qeyri-neft sektorunun inkişafında ciddi irəliləyişlər əldə olunmuşdur. Son 14 il ərzində regionların sosial iqtisadi inkişafına dair üç mərhələ Dövlət Proqramları qəbul edilmiş, onların icrası nəticəsində 1,9 milyon yeni iş yerləri açılmışdır ki, bunun da çox hissəsi regionların payına düşür. Həyata keçirilən uğurlu siyasətin və səmərəli fəaliyyətin nəticəsidir ki, 14 il ərzində milli iqtisadiyyat 3 dəfədən çox genişlənməmiş, strateji valyuta ehtiyatları 23 dəfə artaraq 42 milyon dolları ötürüb keçmişdir. 2004-2018-ci illər ərzində respublika iqtisadiyyatına 231 milyard dollar sarmaya qoyulmuş, sahibkarlıq subyektlərinə güzəştli şərtlərlə 2 milyard manatdan artıq güzəştli kredit verilmişdir. Bu illər ərzində ölkənin bank-maliyyə sistemi yüksək standartlar səviyyəsində qurulmuş, Azərbaycan regional və global müstəvidə nüfuzlu ölkəyə çevrilmişdir. Müasir standartlara cavab verən infrastruktur obyektlərinin yaradılması, yolların, körpülərin, su qovşaqlarının tikilməsi, genişmiqyaslı meliorasiya və irriqasiya tədbirlərinin görülməsi, içməli su, elektrik enerjisi, təbii qaz, kanalizasiya sisteminin yenidən qurulması, texniki-innovativ yeniliklərin istehsalatda tətbiqi, bütövlükdə, ölkə iqtisadiyyatını, o cümlədən qeyri-neft sektorunu yüksəlmiş və tərəqqi yoluna çıxarmışdır.

Bu illər ərzində respublikamızın qərbində yerləşən Tovuz rayonunun da sosial həyatında, iqtisadi inkişafında ciddi irəliləyişlər baş vermişdir. Tovuz, əsasən, aqrar rayon sayılsa da, burada iqtisadiyyatın və sənayenin digər sahələri, o cümlədən turizmin inkişafı sahəsində böyük imkanlar vardır. Tovuz rayonuna növbəti səfər edərkən bir anlığa düşüncəmdən bu fikirlər keçdi. Dünyada irili-xırdalı 204 dövlət vardır. Bunların içərisində Azərbaycan kiçik ölkələr sırasında yer alıb. Lakin bu kiçik diyara ulu tanrı nələri bəxş etməyib ki?

Yerinin altı da, üstü də, necə deyirlər, qızıldır. Min bir ləziz nemət yetişir torpağımızda. Bizdə yer üzünün sanki flora və faunasının 90 faizi cəm olunub. Bizdə bir qarış da olsa, yaramayan, faydasız torpaq yoxdur. Elə ölkələr vardır ki, min kilometrə yol qət edərsən, qarşına yeknəsək mənzərədən başqa bir şey çıxmır. Tovuz rayonu isə elə dilbər guşələrdən biridir ki, burada dağlıq, dağətəyi və düzənlik relyef mövcuddur və bu, rayonun iqtisadi strukturunun çoxsaxəli qurulmasında mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Təkcə son 14 il ərzində Tovuz rayonu, onun kənd və qəsəbələri elə dəyişib, elə abadlaşmış ki, bütün bunlar insanda heyranlıq hissləri doğurur.

Iqtisadi sistemdə yaradılan möhkəm təməl azad sahibkarlığın və liberal iqtisadiyyatın inkişafına geniş yol açmış, qeyri-neft sektorunun dirçəlişinə rəvac vermiş, bütün bunlar sonucda əhalinin həyat səviyyəsində parlaq təcəssümünü tapmışdır.

Kənd təsərrüfatının inkişafından danışarkən, öncə qeyd etmək lazımdır ki, Tovuzda bu sahənin inkişafını təmin edən iki amil vardır. Bunlardan birincisi torpağın münbitliyi, günəş şüalarının bolluğudursa, ikinci amil zəruri suvarma infrastrukturunun yaradılmasıdır. Görülən tədbirlər nəticəsində, demək olar ki, rayon ərazisində əkin dövrüyyəsinə daxil edilməyən torpaq sahəsi qalmayıb. Təkcə bununla da iş bitmir. Rayonda məhsuldarlıq və keyfiyyət meyarları da diqqət mərkəzində saxlanılır. Bu isə, hər şeydən öncə, aqrartexniki tədbirlərin optimal və düzgün aparılması ilə bağlıdır. Başqa vacib məsələ suvarma və meliorativ tədbirlərin vaxtında və keyfiyyətlə aparılması ilə bağlıdır.

Uzun illər ərzində tikintisi yarımcı qalmış Tovuzçay su anbarının cənab Prezident İlham Əliyevin tapşırığı ilə tikintisinin davam etdirilməsi və 2017-ci ildə onun iştirakı ilə istifadəyə verilməsi Tovuz rayonunun iqtisadi həyatında əlamətdar hadisəyə çevrildi. Bununla rayonun kənd təsərrüfatı keyfiyyətcə yeni inkişaf mərhələsinə daxil oldu. Təsərrüfatları fasiləsiz suvarma suyu ilə təmin etmək məqsədilə Tovuzçay su



anbarında nasos stansiyası yaradıldı. Nasos stansiyası istifadəyə verildikdən sonra yaşayış məntəqələrinə su verilişi üçün ikipilləli nasos stansiyası tikilib istifadəyə verildi. Belə iri layihələrin gerçəkləşməsi bölgə üçün həyatı əhəmiyyət kəsb etməklə kənd təsərrüfatının inkişafına güclü təkan vermiş oldu. Respublikamızın hər bir bölgəsində olduğu kimi, Tovuz rayonunda da aqrar park kompleksinin tikintisi başa çatmaq üzrədir. Ceyrançöl massivində 550 hektar sahədə yem bitkiləri əkilib. Elə həmin ərazidə 1000 başlıq nəhəng heyvandarlıq kompleksi tikilib. Rayonda soyuducu anbarların sayı artır. Ötən il təsərrüfatlara lizinq yolu ilə 19 ədəd yeni traktorlar ayrılıb və bununla əkin traktorlarının sayı 122-ə çatdırılıb. Cari ildə də texnika alınması davam etdirilibdir. Keçən ildən başlayaraq kənd təsərrüfatının ənənəvi sahələrinin inkişafında ciddi dönüş baş verib. Belə ki, 6870 kq barama tədarük edilmiş ki, bu da əvvəlki illə müqayisədə 4,4 dəfə çoxdur. Cari ildə bu rəqəm 1000 kq-dan artıq olub.

Barama istehsalını bir neçə dəfə artırmaq məqsədilə yem bazasını möhkəmləndirmək üçün yerli və xarici tinglər hesabına tut plan-tasiyalarının salınması davam etdirilir. Cari ildə əvvəlki illə müqayisədə günəbaxan istehsalında 56 faiz, kartof istehsalında 5,4 faiz, tərəvəz istehsalında 1,7 faiz, tütün istehsalında 13 dəfə, şəkər çuğun-

durdu istehsalında 2,8 dəfə artım özünü göstərib. 2019-cu ilin məhsulu üçün 20 min hektara qədər sahədə payızlıq taxıl əkilib.

Tovuzda üzümçülüğün tarixi qədimdir. Sovet hakimiyyəti çökdükdən sonra üzüm bağları məhv edildi. Son illər bu sahəyə yenidən diqqət yetirilməyə başlanılıb. Hazırda rayonda təxminən 1000 hektar üzüm bağları vardır. Bu sahədə işlər davam etdirilir. Keçən il xarici bazarlara 15,6 milyon manat dəyərində 31,7 min ton məhsul göndərilib. İxracın strukturu belədir: 3,8 min ton pomidor-xiyar, 6 min ton yerkökü, 20 min ton kartof, 1,8 min ton soğan, 320 ton meyvə. İxracda bostan və tərəvəz bitkiləri üstünlük təşkil edir ki, bunlar da əsasən istixanalarda yetişdirilir. Hazırda rayonda 45 hektardan artıq istixana təsərrüfatı fəaliyyət göstərir və hədəf bunu 100 hektara çatdırmaqdır. Keçən il 3 yeni istixana təsərrüfatı, 2018-ci ildə isə 2 istixana kompleksi tikilib istifadəyə verilib.

Tovuz rayonunda kənd təsərrüfatı ilə yanaşı, turizm sahəsində də uğurlar var. Rayonda rəngarəng ağaclar və bitki örtüyü ilə zəngin olan 34 min hektar meşəlik ərazisi mövcuddur. Burada, həmçinin mənbəyini dağlardan götürən 4 çay axır: Zəyəmçay, Əsrığçay, Axıncaçay və Tovuzçay. Ən böyük çay olan Kür Tovuzun

arazisini iki hissəyə bölür. Dağlıq ərazilərdə 300 saf suyu bulaq vardır. Bulaqlar, meşəliklər, çaylar bu yerə xüsusi gözəllik və ecazkar görkəm verir. Hazırda Tovuzda mövsümi turizm mərkəzləri – "Turist", "Maralbuluğu", "Yurd yeri", "Səfa suyu", "Əsgər bulağı", "Loğman", "Fındıqlıq" və s. ailəvi istirahət mərkəzləri fəaliyyət göstərir. Tovuzda ekoturizmin, dağ turizminin, aqraturizmin, kənd gəzinti turizminin inkişaf etdirilməsi üçün əvəzsiz şərait və imkanlar vardır. Rayonun nə az, nə çox 80 yaşayış məntəqəsində turizmin adıçəkilən növlərinin geniş yayılması üçün həm təbii-coğrafi şərait, həm də ekoloji cəhətdən təmiz, orqanik qida məhsulları mövcuddur.

Bir sözlə, Tovuz rayonunun həm kənd təsərrüfatı, həm sənaye, həm də turizm üzrə potensialı indiki real durumdan dəfələrlə genişdir. Lakin sahibkarlıq subyektlərinin işinə mane olan bəzi subyektiv amillər vardır. Azərbaycanda istehsal olunan kənd təsərrüfatı məhsullarının satış üçün ən böyük bazar Rusiya Federasiyasındadır. Azərbaycandan ixrac olunan bostan, tərəvəz və meyvələrdən Rusiya tərəfindən alınan gömrük rüsumları çox yüksəkdir. 20 ton pomidoru, xurmanı, narı, fərəş kartofu və s. Rusiya bazarlarına çıxarmaq üçün daşınma xərcləri ilə birlikdə 20-30 min ABŞ dolları civarında vəsait tələb olunur. Belə baha başa gələn məhsul satışından qazanc əldə etmək çətindir. Apardığımız monitorinqlər göstərir ki, keçən il və bu il Rusiyaya kənd təsərrüfatı məhsulları ixrac edən bir çox sahibkarlar ziyan çəkmişlər. Bir kiloqram xurma meyvəsi bazarlara təxminən 50-55 rubla çatdırılır. Xurmanın topdansatış qiyməti də təxminən bu qədərdir. Belə olan halda hansı gəlirdən, mənfəətdən danışmaq olar? Odur ki, bu sahədə təxirəsalınmaz tədbirlər görülməsinə, Rusiya Federasiyasının müvafiq qurumları ilə danışıqlar aparılmasına, daşınma xərclərini azaltmaq və tənzimləmək üçün xüsusi servislərin və logistik mərkəzlərin açılmasına ciddi zərurət duyulur.

Zülfü İLYASOV

# Avropa Mərkəzi Bankı qərar qəbul etdi



Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı son günlər mətbuatda və xəbər portallarında 500 avro nominallı pul nişanı ilə bağlı dərc olunmuş xəbərlərlə və daxil olmuş sorğularla əlaqədar məlumat yayıb: Avropa Mərkəzi Bankı 04 may 2016-cı il tarixdə 500 avro nominallı əskinasın istehsalının dayandırılması və 2018-ci ilin sonlarından isə bu nominalın təkrar tədavi ilə buraxılmaması ilə bağlı qərar qəbul etmişdir. Bununla əlaqədar, Avropa Mərkəzi Bankının 23 noyabr

2018-ci il tarixli pres-revizinə əsasən Almaniya (Bundesbank) və Avstriya Mərkəzi Bankları tərəfindən 26 aprel 2019-cu il tarixindən (həmin gün daxil olmaqla), Avrozonaya daxil olan bütün digər mərkəzi banklar tərəfindən isə 26 yanvar 2019-cu il tarixindən (həmin gün daxil olmaqla) etibarən 500 avro pul nişanının təkrar tədavi ilə buraxılmasının dayandırılacağı bildirilmişdir. Buna baxmayaraq, həmin tarixlərdən sonra 500 avro pul nişanının tədavi ilə qanuni pul vahidi kimi qalacağı, ödəniş və

yığılması kimi istifadəsinin davam edəcəyi qərara alınmışdır. Eyni zamanda, 500 avro pul nişanının bütün kommersiya strukturlarının (o cümlədən, banklar, ixtisaslaşmış nağd pul təşkilatları, valyuta mübadiləsi büroları və s.) mədaxil və məxaric əməliyyatlarında qalmasına icazə verilmiş, bütün digər nominal avro əskinaslar kimi onun da daima öz nominal dəyərini saxlayacağı və müddətsiz olaraq Avrosistemə daxil olan mərkəzi banklar tərəfindən dəyişdiriləcəyi qeyd olunmuşdur.

# 2019-cu ilin 7 texnoloji yeniliyi açıqlanıb



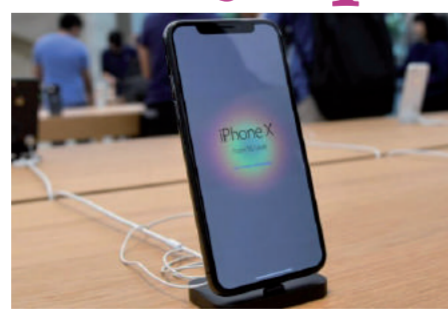
"Telenor" telekommunikasiya şirkəti 2019-cu ilin 7 texnoloji yeniliyini açıqlayıb. "ICTnews" yazır ki, ilk növbədə saxta materialların sayının artacağı gözlənilir. Şirkət nümayəndələrinin fikrincə, onlar yeni səviyyəyə çıxacaq. 2018-ci ildə internetə "fake news" hücum etdiyi təqdirdə 2019-cu ildə "deep fake" əmələ gələcək. Proqnozlara görə, internetdə təkcə saxta xəbərlərə deyil, eyni

zamanda, videolara rast gəlinəcək. Kontent süni intellekt vasitəsilə saxtalaşdırılacaq – saxta materialların əsas təyinatı siyasi fırıldaqlardır. Məlumatla görə, ikinci texnoloji dəyişiklik neyroşəbəkələrin uygulanmasıdır. Etik çərçivələrə əməl edilməsi diqqətlə yoxlanılacaq. Süni intellekt yaradıcılarının asanlıqla aşkar olunacağı bildirilir.

Üçüncü texnoloji yeniliyin beşinci nəsillə mobil rabitə şəbəkəsinin (5G) olacağı gözlənilir. Ekspertlərin sözlərinə görə, texnologiyanın test versiyalarından bütün dünyada yararlanmaq mümkün olacaq. Xatırladaq ki, artıq Cənubi Koreyada "5G" şəbəkəsinin sınaqları keçirilib. "Samsung Galaxy S10" smartfonunun prototipi də orada yaradılıb. Həmçinin, "Telenor" mütəxəssisləri hesab edir ki, növbəti ildə "Əşyalar interneti" və ünsiyyət üçün robotlar (çat botlar) aktiv inkişaf edəcək. Bununla yanaşı, insanların qurğulardan imtina etməyə başlayacağı proqnozlaşdırılır. Bu, sosial şəbəkə və mobil əlavələrdə vaxta nəzarət funksiyasının yaranması ilə əlaqədar olacaq. Sonuncu texnoloji yeniliyin ətraf mühiti çirkləndirməyəcək "yaşıl" texnologiyalar olacağı bildirilir. Onların ən məşhuru isə elektromobillər hesab edilir.

# "iPhone" un satışı qadağan edildi

Çin məhkəməsi "Apple" şirkətinin "iPhone" smartfonlarının 7 modelinin ölkədə satışına qadağa qoyub. "Report" agentliyinin məlumatına görə, məhkəmə "Apple" şirkətini patentlərin pozulmasında ittiham edən "Qualcom-



m"un iddiası üzrə qərar çıxarıb. Qeyd olunur ki, məhkəmə "iPhone"un bəzi modellərinin idxalına da ilkin qadağa tətbiq edib. "Apple"ın gəlirlərinin təxminən 20 faizi Çindəki satışdan əldə edilir.

## Bioloji Təbabət

xəstəliyi deyil, xəstəni müalicə edir!

**Niyə məhz Bioloji Təbabət ?**  
Bioloji Təbabət öz müalicə prinsipini xəstə orqanizmin biotənzimləyici imkanlarını səfərbər etməklə, süni-kimyəvi vasitələrdən istifadə etmədən xüsusi üsullar üzərində qurmuşdur.

**DİAQNOSTİKA**

- ☑ Qaranlıq sahəli mikroskopiya
- ☑ Rentgen
- ☑ USM
- ☑ Rəngli-doppler
- ☑ Endoskopiya
- ☑ EKQ (elektrokardiografiya)
- ☑ Exo-KQ
- ☑ EEQ (elektroensefaloqrafiya)
- ☑ Densitometriya
- ☑ KT (kompüter tomoqrama)
- ☑ Elektromiografiya
- ☑ BRT (biorezonans terapiya)

**TERAPİYA**

- ☑ Allergologiya
- ☑ Dermatologiya
- ☑ Endokrinologiya
- ☑ Kardiologiya
- ☑ Nevrologiya
- ☑ Qastroenterologiya
- ☑ Urologiya
- ☑ Andrologiya
- ☑ Oftalmologiya
- ☑ Vertebrologiya

**LABOROTORİYA**

- ☑ Klinik analizlər
- ☑ Biokimyəvi analizlər
- ☑ Hormonların təyini
- ☑ İmmunoloji analizlər
- ☑ Mikrobioloji analizlər
- ☑ Onkomaqnerlərin təyini
- ☑ PZR müayinələr
- ☑ Genetik analizlər (AFGEN laboratoriya)

Ünvan: Bakı şəhəri, 3-cü mikr., Pığavari küç., 110 (Cavadxan küç. 24), Məmmər Əcəmi metrosunun yaxınlığında

[www.btk.az](http://www.btk.az)

(012)(050) 430 89 89  
(055)(070)

Ünvan: Bakı şəhəri, 3-cü mikr., Pığavari küç., 110 (Cavadxan küç. 24), Məmmər Əcəmi metrosunun yaxınlığında

"Premium Bank" ASC-nin (əvvəlki "Bank Silk Vey" ASC) aşağıda qeyd olunan (obyekt kodu, zavod nömrəsi və markası) kassa aparatları itirildiyi üçün **etibarsız hesab edilsin.**

N	Zavod nömrəsi	Markası	Obyektin kodu
1	AC0004013510	Merkuri-140F	9900006241-15002
2	AL07086603	Merkuri-112F	9900006241-17011
3	Ab06083105	Merkuri-111MF	9900006241-12001
4	AK96000115	Silex-7004	9900006241-15003
5	AC0005013975	Merkuri-140F	9900006241-13005
6	33648	Astra-200F	9900006241-13010
7	AC0005013893	Merkuri-140F	9900006241-13004
8	AC0004013578	Merkuri-140F	9900006241-14004
9	Ab05082838	Merkuri-111MF	9900006241-12001
10	AL070866061	Merkuri-112F	9900006241-16003
11	20629052	Kasbi-02F	9900006241-14012
12	AC0004013102	Merkuri-140F	9900006241-14003
13	Ab97800062	Merkuri-111F	9900006241-23003
14	Bi00001122	Baki-Inter EJR-19	9900006241-13006
15	4491551	Merkuri-115F-01	9900006241-13007
16	AC0004013201	Merkuri-140F	9900006241-14002
17	3047	Orion-101F	9900006241-13012
18	Ab05082955	Merkuri-111MF	9900006241-12001
19	Ab05082922	Merkuri-111MF	9900006241-12001
20	20629171	Kasbi-02F	9900006241-13006
21	Ab05082522	Merkuri-111MF	9900006241-17009
22	20733971	Kasbi-02F	9900006241-14013
23	AC0003013481	Merkuri-140F	9900006241-13003
24	Ab30562478	Merkuri-111MF	9900006241-15005
25	Ab05082958	Merkuri-111MF	9900006241-12001
26	AZ60802453	BEKO-108SR	9900006241-23002
27	Ab05082933	Merkuri-111MF	9900006241-12001

İqtisadçılar İttifaqı və "İqtisadiyyat" qəzeti Azərbaycanla İnteraktiv İnnovasiya İnstitutunun Texniki Şöbəsinin baş mütəxəssisi Məsiyev Ramizə anası **GİLƏXANIM XANIMIN** vəfatından kədərli olduğunu bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

**ALLAH RƏHMƏT ELƏSİN!**

**Təsisçi:**  
Akademik Ziyad SƏMƏDZADƏ  
**Baş redaktor:**  
Aytən SƏMƏDZADƏ

**ELMİ-REDAKSİYA ŞURASI:**  
Ziyad Səmədzadə, Aytən Səmədzadə, Akif Musayev, Qüdrət Kərimov, Elşən Hacızadə, Elşad Səmədzadə, Məhəş Əhmədov, Müşfiq Atakişiyev, Amil Məhərrəmov, Rüfət Quliyev, Mirqasım Vahabov, Süleyman Qasımov, Ədalət Muradov, Vahid Novruzov, Aydın Hüseynov, Rəsul Balayev, Cahangir Qocayev, Abbas Əliyev

**Dizayner:**  
Lamiya NƏBİYEVƏ

Redaksiyanın ünvanı:  
Əliyev küçəsi, 7  
Redaksiya: +99412 566 09 60  
Faks: +99412 514 14 27  
Mühasibatlıq:  
+99412 566 63 08

Dərc olunan materiallardakı fikirlər Azərbaycan dövlətinin mənafeyinə uyğun gəlməlidir. "İQTİSADİYYAT" qəzetinin kompüter mərkəzində yığılmış və səhifələnmiş, "Azərmedia" MMC mətbəəsində çap edilmişdir. Lisenziya: 022201; İndeks: 0355; Tiraj: 2500